STRUKTURNA REFORMA EUROPSKOG BANKARSKOG SUSTAVA U POSLIJEKRIZNOM PERIODU

Bašić, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:614377

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

STRUKTURNA REFORMA EUROPSKOG BANKARSKOG SUSTAVA U POSLIJEKRIZNOM PERIODU

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Roberto Ercegovac

Studentica:

Ines Bašić, univ. bacc.

Split, lipanj 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD 1

1.1. Problem istraživanja 1

1.2. Predmet istraživanja 3

1.3. Ciljevi istraživanja 5

1.4. Metode istraživanja 5

1.5. Doprinos istraživanja 6

2. BANKARSKI SUSTAV EUROPSKE UNIJE 7

2.1. Bankarski sustav Europske unije i uloga Europske središnje banke 7

2.2. Europska nadzorna tijela (ESA) 11

2.3. Težnja prema bankovnoj uniji 13

3. UZROCI RESTRUKTURACIJE EUROPSKOG BANKARSKOG SEKTORA I NOVI REGULATORNI OKVIR 15

3.1. Utjecaj financijske krize na bankarski sustav 15

3.2. Analize slabosti i uzroci nužnosti re-regulacije 20

3.3. Novi regulatorni okvir Europskog bankarskog sustava 25

4. SEGMENTI STRUKTURNIH PROMJENA 32

4.1. Promjene bankovne strukture i performansi poslovanja 32

4.2. Promjene stabilnosti bankarskog sektora 34

4.3. Promjene efikasnosti bankarskog sektora 37

5. ANALIZA PROMJENA NA UZORKU SISTEMSKIH ZNAČAJNIH BANAKA 39

5.1. Definiranje uzorka i varijabli istraživanja 40

5.2. Statistički model analize strukturnih promjena banaka 42

5.3. Analiza rezultata 46

6. ZAKLJUČAK 53

LITERATURA 54

POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA 58

SAŽETAK 60

SUMMARY 60

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Prije svjetske gospodarske krize koja je svoj zamah imala u 2008. i 2009. godini, a koja se osjetila i godinama nakon toga, europski bankarski sustav se u nekim crtama znatno razlikovao od bankarskog sustava kojeg Europa ima danas. Funkcioniranje bankarskog sustava u periodu prije 2008. godine se u prvom redu razlikovalo po stupnju regulacije kojeg je EU imala nad bankama na Europskom području, a upravo je pojačana regulacija i odvajanje rizika banaka od poslovanja depozitima glavna razlika u bankarskom sustavu prije i nakon 2008. godine.

Istraživanja provedena nakon posljednje globalne gospodarske krize su pokazala nekoliko stavki koje su omogućile pojavu krize takvih razmjera, te se smatra da su upravo te stavke zapravo propusti financijskog sektora, a kojem je temelj bankarski sustav. Pojačana kontrola, nova pravila i promjene u regulaciji bankarskog sustava te osnivanje bankarske unije su trebale donijeti veću stabilnost gospodarstva Europske unije. Neka istraživanja u EU koja se čak provode i u današnje vrijeme (2020.) opisuju tri ključna kanala koja su u vrijeme globalne financijske krize utjecala na europske banke.

Prvi kanal se veže na izravne gubitke pretrpljene od strane banaka zbog izloženosti vrijednosnim papirima osiguranim hipotekama u SAD-u. Drugi kanal se odnosi na globalnu likvidnost koja se pogoršala nakon propasti Lehman Brothersa u rujnu 2008. godine. Naposljetku, treći kanal se odnosi na one države koje su u makroekonomskoj neravnoteži, odnosno korekcija takvih neravnoteža je dovela do recesije a što je uzrokovalo velike gubitke na osnovi kredita njihovih banaka.

Cilj strukturne reforme bankarskog sustava tokom ali i nakon krize je povećanje otpornosti banaka, kako drugdje u svijetu tako i u Europi odnosno Europskoj uniji, a sve sa ciljem povećanja stabilnosti bankarskog, financijskog odnosno europskog gospodarskog sustava. Smatra se da je akumulacija rizika zbog tokova kapitala u pretkriznom razdoblju također bio jedan od značajnih problema koji su doveli do krize, jednako kao i velika izloženost tržištu nekretnina i izloženost banaka u Europi drugim sličnim makroekonomskim rizicima.

O značaju uspostave i reguliranja stabilnog financijskog sektora govori činjenica da se cijeli sektor zasniva na kreditnom sustavu koji bez intervencije ne može funkcionirati samostalno kao što je recimo sa slučajem sustava ponude i potražnje. Poslovanje koje se zasniva na kreditnom sustavu, a to je bankarski sustav, zahtjeva intervenciju i nadzor jer jedino tako može osigurat stabilnost financijskog sustava i samim time gospodarstva.

Uvjeti kreditiranja imaju direktan utjecaj na poduzetničke investicije i u konačnici na rast i razvoj gospodarstva. Iako je učinkovito financijsko posredovanje neophodno za gospodarski rast, financijskom sektoru ne smije se dopustiti neometano kretanje već je potrebno regulirati opće uvjete kako bi sustav ostao stabilan.[1]

S obzirom da bankarski sektor ima mnogo utjecaja na gospodarstvo, isto tako ima utjecaja na njegovu stabilnost na globalnoj razini. Nakon svjetske gospodarske krize 2008. godine, bankarski sektor zauzeo je središnje mjesto kad je u pitanju traženje krivca za gospodarski kolaps. Prema mnogim stručnjacima upravo je neuspješno reguliranje i upravljanje bankarskim sektorom bio jedan od glavnih uzroka globalne financijske krize. Inicijativa za strukturnu reformu bankarskog sektora pojavila se 2009. godine na samitu zemalja G20 u Londonu[2], kada se raspravljalo o potrebama osnaživanja bankarskog sektora postavljanjem novih smjernica i pravila.

Vijeće Europske komisije je donijelo odredbe o poboljšavanju otpornosti kreditnih institucija EU-a, a tim odredbama bi se nastojalo spriječiti pojava sustavnog rizika. Reformom bankarskog sektora umanjili bi se mogući rizici na način da bi se uvelo obvezno razdvajanje visokorizičnog poslovanja banaka, u prvom redu trgovanja za vlastiti račun, od njihovih osnovnih djelatnosti, kao što su usluge primanja depozita i plaćanja malih vrijednosti. Osnovne djelatnosti banaka od ključne su važnosti za realno gospodarstvo te kao takve trebaju biti posebno zaštićene.

Europska bankovna unija je osnovana 2014. godine a njeni osnovni zadaci su da vrši povećani nadzor cijelog bankarskog sustava, poboljša procese sanacije banaka te zaštiti javni

[1] Bank for International Settlements and CAFRAL (2012): Financial sector regulation for growth, equity and stability, BIS Papers, 62 (15-16), Proceedings of a conference organised by the BIS and CAFRAL in Mumbai, Monetary and Economic Department.
[2] Ercegovac, R., Buljan, Z. (2018): Prilagodba sistemski značajnih banaka Europske unije regulatornim kapitalnim zahtjevima: očekivani učinci i prijeteći rizici, Financije teorija i suvremena pitanja, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, str. 128.

novac. Bankovna unija se između ostalog osnovala i kako bi odgovorila na krizu koja se pojavila neposredno prije. Osnovne karakteristike unije su jedinstvena pravila, jedinstveni nadzorni mehanizam i jedinstveni sanacijski mehanizam.

Zajednički regulatorni okvir na razini Europske unije potreban kako bi se osigurala unifikacija unutar bankarske unije, odnosno da se omogući nesmetano funkcioniranje jedinstvenog tržišta. Provedbom strukturne reforme bankarskog sektora Vijeće Europske komisije prognozira nekoliko pozitivnih ishoda, od kojih je najvažnija stabilnost na financijskim tržištima. Stabilna tržišta svakako privlače nove investicije koje su nužne da bi se osigurao rast i razvoj gospodarskog sektora. Nadalje, povećanom usklađenošću pravila kreditnih institucija na nivou Europske unije osigurali bi se jednaki uvjeti na unutarnjem tržištu i smanjile mogućnosti zaobilaženja regulative te bi se smanjilo narušavanje tržišnog natjecanja među bankama.[3]

1.2. Predmet istraživanja

Shodno navedenom problemu istraživanja, predmet istraživanja ovog rada čini europski bankarski sektor i strukturna reforma. Kad je riječ o posljedicama strukturne reforme, za potrebe ovog rada promatra se promjena u strukturi aktive, performansi poslovanja, u stabilnosti i efikasnosti te generalno promjene strukture europskog bankarskog sustava u poslijekriznom razdoblju.

Bankovni sustav uglavnom se sastoji od centralne banke, poslovnih banaka, te štednih i drugih financijskih institucija. Bankarski sustav predstavlja organizaciju bankarstva u nekoj zemlji ili skupini zemalja, u smislu strukture, funkcija, vlasništva i međusobne povezanosti banaka. Ovaj pojam može označavati i podjelu rada među bankama u jednoj zemlji koja je rezultat specijalizacije ili zakonskih propisa.[4]

Bankarski sustav Europske unije čine Europska središnja banka (eng. *European central bank* – ECB), čiji je glavni cilj održati stabilnost cijena i time potaknuti gospodarski rast, zatim Europski sustav središnjih banaka (eng. *European System of Central Banks* – ESCB),

[3] Vijeće Europske unije, Bankovna unija (Internet) rapoloživo na: http://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/ [6.9.2020.]
[4] Gregurek, M., Vidaković, N. (2011): Bankarsko poslovanje, RRiF plus d.o.o., Zagreb, str. 560.

Europska investicijska banka (eng. *European Investment Bank* – EIB) i Europska banka za obnovu i razvoj (eng. *European Bank for Reconstruction and Development* – EBRD). Europska središnja banka jedna je od najvažnijih institucija Europske unije jer je izravno odgovorna za funkcioniranje financijskog sektora i financijsku politiku na području Europske unije.

Strukturne reforme u suštini su mjere koje mijenjaju ustroj gospodarstva, odnosno institucijski i regulatorni okvir poslovanja poduzeća i pojedinaca. Osmišljene su kako bi se ojačalo gospodarstvo i doprinijelo uravnoteženom ostvarivanju potencijala rasta.[5] U kontekstu bankarskog sektora, strukturna reforma podrazumijeva promjene strukture bankarskog sustava, prvenstveno stavki koje bankarski sustav čini stabilnim obzirom da je to cilj restrukturiranja bankarskog sustava o kojem je ovdje riječ, iako se pod reformom uopće može govoriti i o izmjenama ustroja drugih komponenti funkcioniranja bankarskog sektora.

Strukturna reforma bankarskog sektora razmatrala se od samog početka financijske krize, i to po pitanju opsežne reforme nadzora nad bankama, propisa i poboljšanja postojećeg bankarskog sektora. Reforma bankarskog sustava je pokrenuta kako bi se ograničile posljedice eventualne propasti banaka te kako bi se stvorio sigurniji financijski sustav. Da bi se sve navedeno postiglo bilo je nužno uvesti nove i dodatne mjere, između ostalog bilo je potrebno razdvojiti rizike koji su povezivali djelatnost trgovanja banaka od poslovanja s depozitima. Svrha takvog restrukturiranja je jačanje bankarskog sustava.

Hipoteze koje proizlaze iz problema i predmeta istraživanja te koje će se ovim istraživanjem provjeriti su sljedeće:

H1: Financijska kriza utjecala je na promjenu europskog bankarskog sustava u segmentu strukture aktive, performansi poslovanja, stabilnosti i efikasnosti.

H2: Novi regulatorni okvir utjecao je na promjenu strukture europskog bankarskog sustava.

[5] Europska središnja banka, Što su strukturne reforme?, [Internet], raspoloživo na: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/what-are-structural_reforms.hr.html [6.9.2018.].

1.3. Ciljevi istraživanja

Ciljevi istraživanja proizlaze iz problema, predmeta i postavljenih hipoteza istraživanja. S teorijskog stajališta, cilj rada je opisati teorijske aspekte strukturne reforme europskog bankarskog sustava.

Taj cilj se ostvaruje kroz pregled analiza slabosti i uzroka re-regulacije, kroz pregled regulatornog okvira sustava i kroz pregled elemenata strukturnih promjena koje su uslijedile nakon gospodarske krize. Do promjena je došlo po pitanju bankovne strukture i performansi poslovanja, te promjena stabilnosti i efikasnosti bankarskog sustava pa će se prikazom tih stavki doći do opisa strukturne reforme europskog bankarskog sustava u poslijekriznom razdoblju.

S empirijskog stajališta, cilj ovog rada je istražiti koje su posljedice strukturne reforme europskog bankarskog sustava te kako su one utjecale na europski bankarski sustav današnjice.

1.4. Metode istraživanja

Koncipiranje i izrada rada temeljeni su na sustavnom proučavanju dostupne stručne literature, knjiga iz područja bankarskog poslovanja, stručnih i znanstvenih radova, priručnika, zakona, propisa, nastavnih materijala kao i korištenjem interneta.

U okviru izrade teorijskog dijela rada korištene su metoda analize i sinteze, metoda indukcije i dedukcije te metoda kompilacije. **Metoda analize** podrazumijeva raščlanjivanje složenijih pojmova, sudova ili zaključaka na manje i jednostavnije sastavne dijelove kako bi se mogli pojedinačno izučavati. S druge strane, **metoda sinteze** predstavlja postupak znanstvenog istraživanja putem spajanja dijelova ili pojedinačnih elemenata u jednu cjelinu. **Deduktivnom metodom** se iz općih stavova i pretpostavki izvode konkretne i pojedinačne tvrdnje, dok se **induktivnom metodom** pojedinačne spoznaje formiraju u uopćene teorije i

spoznaje. **Metoda kompilacije** podrazumijeva preuzimanje tuđih opažanja, stavova, rezultata, zaključaka i spoznaja.[6]

1.5. Doprinos istraživanja

Doprinos ovoga istraživanja ogleda se u sistematizaciji mnogih provedenih istraživanja u jedinstvenu cjelinu kako bi se doprinijelo boljem razumijevanju europskog bankarskog sektora i njegove strukturne reforme. Ovakvo istraživanje može biti okosnica za daljnja istraživanja jer na jednom mjestu sadrži sve relevantne informacije o strukturnoj reformi u svjetlu poslijekriznog razdoblja.

Iako se i neki drugi radovi bave pitanjem reforme u poslijekriznom razdoblju ipak se ne bavi svaki od njih statističkim prikazom tog predmeta istraživanja, u čemu je ovaj rad od velikog značaja.

Doprinos istraživanja je i u ispitivanju hipoteza, čime će se vidjeti da li je i u kojoj mjeri financijska kriza utjecala na promjenu europskog bankarskog sustava u segmentu strukture aktive, performansi poslovanja, stabilnosti i efikasnosti te da li je i u kojoj mjeri novi regulatorni okvir utjecao na promjenu strukture europskog bankarskog sustava.

[6] Zelenika, R. (2000): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Četvrto izdanje – Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 323-330.

2. BANKARSKI SUSTAV EUROPSKE UNIJE

2.1. Bankarski sustav Europske unije i uloga Europske središnje banke

Bankarski sustav Europske unije se sastoji od centralne (središnje) banke, sustava centralnih banaka te Europskog nadzornog tijela za bankarstvo.

Europski bankarski sustav se tiče svih zemalja koje su članice Europske unije. Svaka zemlja ima svoje razlike, a najvažnije razlike su po pitanju razvoja lokalnog gospodarstva, pravnog sustava, vlasničkog statusa, sustava korporativnog upravljanja itd. Kriza iz 2008. godine se dogodila kada je bankarski sustav Europe bio u tranzicijskoj fazi. Taj događaj je bio presudan za formirane jedinstvenog okruženja za Europski bankarski sustav, tj. od tog događaja je prepoznata važnost jednog bankarskog sustava u cijeloj Europi.

Jedna od važnih situacija je bila to što su zemlje Europske unije bile u procesu uvođenja eura, istovremeno se događala inicijativa Basel III, promjene u EU politici, te se uspostavljala Europska središnja banka.

U jeku financijske krize, EU je usvojila niz reformi kako bi osigurala financijsku stabilnost i poboljšala nadzor nad financijskim tržištima. Europi su bila potrebna dublja i integrirana tržišta kapitala da bi se potakla ulaganja i rast. To je cilj unije tržišta kapitala koja ima plan za stvaranje jedinstvenog tržišta kapitala u svim zemljama EU.[7]

Europska centralna banka je instrument monetarne politike. Neki autori raspravljaju važnost toga da se europska središnja banka promatra kao banka sa svrhom upravljanja monetarnom politikom u okruženju niskih kamatnih stopa. Europska središnja banka je ta koja upravlja službenom valutom (euro) te provodi monetarnu politiku cijele Europske unije. Osnovni cilj svake monetarne politike je održati stabilne cijene, ekonomski rast te smanjiti nezaposlenost pa je tako i u zajednici Europske unije.

[7] European Commision, Banking and financial services, [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/policies/banking-and-financial-services_en [15.05.2020.].

Nadležnosti europske centralne banke su:[8]

- određuje kamatne stope po kojima dodjeljuje zajmove komercijalnim bankama u europodručju (koje se naziva i eurozona) i tako upravlja količinom novca u optjecaju i inflacijom,
- upravlja deviznim pričuvama europodručja i kupnjom ili prodajom valuta radi održavanja ravnoteže deviznih tečajeva,
- osigurava da nacionalna tijela nadziru financijska tržišta i institucije te da platni sustavi funkcioniraju na djelotvoran način,
- jamči sigurnost i stabilnost europskog bankarskog sustava,
- izdaje odobrenja za izradu euronovčanica državama članicama europodručja,
- nadzire kretanja cijena i procjenjuje rizike za njihovu stabilnost.

Kraće rečeno, osnovne zadaće europske centralne banke jesu da efikasno provede monetarnu politiku na području EU-a, obavlja devizne djelatnosti, upravlja obveznim deviznim pričuvama svih članica te da se nesmetano odvija platni sustav unutar unije.

Ostale zadaće uključuju:[9]

- Novčanice: ESB ima isključivo pravo odobriti izdavanje euronovčanica na europodručju.
- Statistika: U suradnji s nacionalnim središnjim bankama ESB prikuplja statističke informacije potrebne za obavljanje zadaća Europskog sustava središnjih banaka od nacionalnih tijela ili izravno od gospodarskih subjekata.
- Financijska stabilnost i nadzor: Povezano sa zadaćama povjerenima Eurosustavu ESB održava dobre odnose s odgovarajućim institucijama, tijelima i forumima u EU i na globalnoj razini.
- Međunarodna i europska suradnja: povezano sa zadaćama povjerenima Eurosustavu ESB održava dobre odnose s odgovarajućim institucijama, tijelima i forumima u EU i na globalnoj razini.

[8] European union, European Central bank (ECB), [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-central-bank_hr [16.05.2020.].
[9] Europska središnja banka Eurosustav, Zadaće Europska središnje banke, [Internet], raspoloživo na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/html/index.hr.html [11.05.2020.].

Europski sustav centralnih banaka podrazumijeva skup svih centralnih banaka na nacionalnoj razini, koje su članice Europske unije, kao npr. HNB u Hrvatskoj koja je centralna banka na nacionalnoj razini, a na Europskoj razini čini europski sustav centralnih banaka.

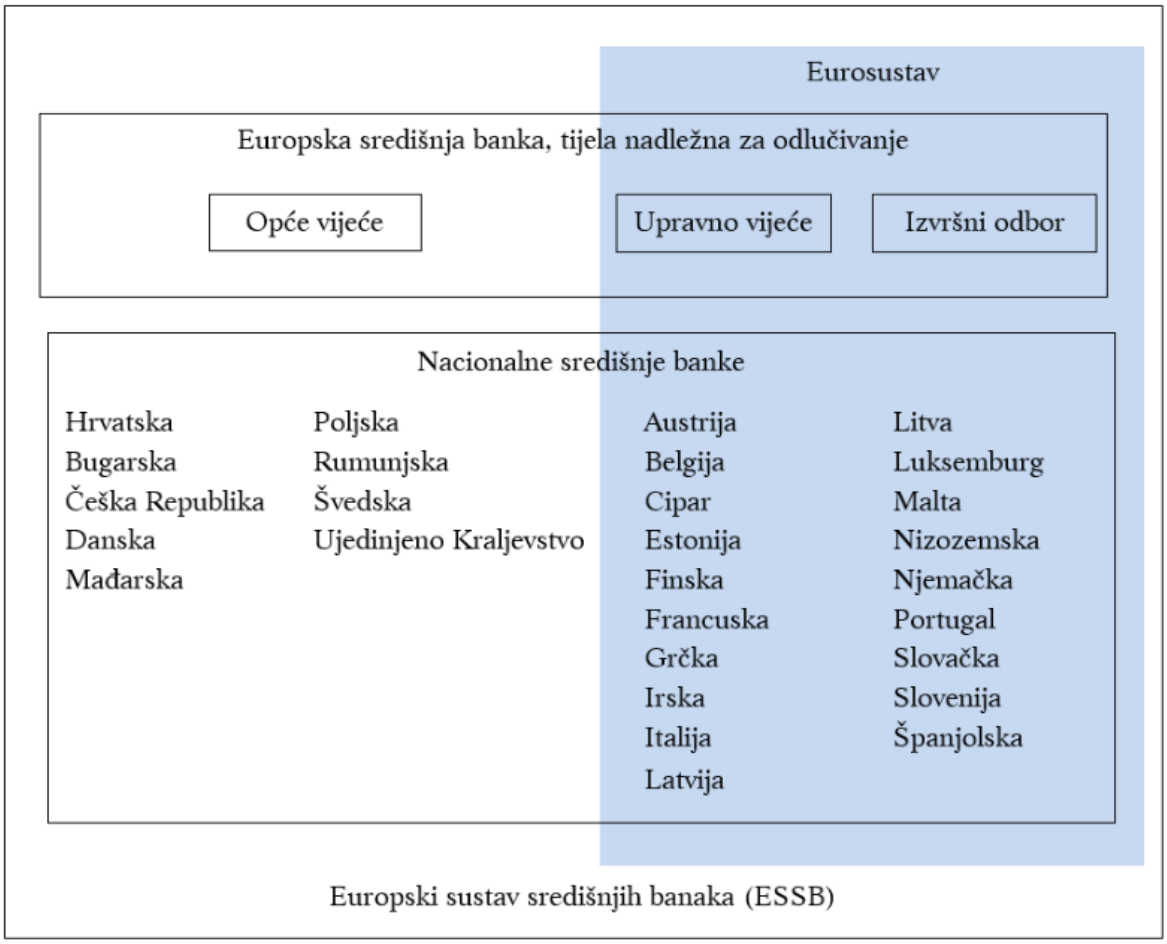
Europski sustav centralnih banaka je upravljan od strane Europske centralne banke koja čini srž sustava banaka i eurosustava, a postoji od 1998. godine. Europska centralna banka je nadležna za odlučivanje, a za to postoje tri tijela: Upravno vijeće, Izvršni odbor te Opće vijeće.

Upravno vijeće je glavno tijelo odgovorno za odlučivanje, oblikuje monetarnu politiku europodručja i donosi smjernice i odluke potrebne da se osigura izvršavanje zadataka dodijeljenih eurosustavu i europskoj centralnoj banci. Izvršni odbor je operativno tijelo koje provodi monetarnu politiku u skladu s odlukama Upravnog vijeća i upravlja tekućim poslovanjem. Opće vijeće također odlučuje, no ima prijelazni karakter jer postoji samo do trenutka dok sve zemlje EU ne uvedu euro. U sklopu europske bankarske unije koja se spominje u nastavku, osnovan je i Nadzorni odbor europske središnje banke u sklopu SSM nadzornog mehanizma, a ima za cilj obavljati bonitetni nadzor nad kreditnim institucijama i osigurati pouzdanost bankarskog sustava i pridonijeti financijskoj stabilnosti.[10]

Sljedeća slika prikazuje europski sustav središnjih banaka. (Slika 1.)

[10] HNB, Europski sustav središnjih banaka, [Internet], raspoloživo na: https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/europski-sustav-sredisnjih-banaka [01.05.2020.].

Slika 1. Europski sustav središnjih banaka



Izvor: HNB, Europski sustav središnjih banaka, [Internet], raspoloživo na: https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/europski-sustav-sredisnjih-banaka [01.05.2020.].

Dakle, europski sustav središnjih banaka se sastoji od europske središnje banke, tijela nadležnih za odlučivanje i nacionalnih središnjih banaka. Upravno vijeće i Izvršni odbor zajedno sa nekim nacionalnim središnjim bankama u EU čine eurosustav.

Sustav banaka upravljan od strane institucija Europske unije su vrlo važne za monetarnu politiku i stabilnost financijskog odnosno bankarskog sustava zemalja članica Europske unije i samim time za financijski i bankarski sustav Europske unije u cjelini.

Za razumijevanje bankarskog sustava Europske unije i uloge Europske središnje banke je važno sagledati i efikasnost monetarne politike središnje banke, koji se prikazuje u nastavku.

Odluke monetarne politike, očekivanja i reakcija financijskih tržišta te ekonometrijski modeli i prognoze središnje banke su tri procesa bez kojih središnja banka ne može biti efikasna u ostvarivanju svojih ciljeva. Priopćenje odluka monetarne politike je jedan od instrumenata upravljanja financijskim odnosno bankarskim sustavom Europske unije jer priopćenja utječu na ponašanje i očekivanja sudionika na financijskom tržištu.

2.2. Europska nadzorna tijela (ESA)

Europska nadzorna tijela (eng. European supervision authorities-ESA) su odgovorna za mikrobonitetni nadzor na razini EU-a.

Postoje tri Europska nadzorna tijela i to redom:

- Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (eng. European Banking Authority-EBA)
- Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (eng. European Insurance and Occupational Pensions Authority- EIOPA)
- Europsko nadzorno tijelo za vrijednosne papire i tržište kapitala (eng. European Securities and Markets Authority – ESMA)[11]

- Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (eng. European Banking Authority-EBA)

EBA je europsko nadzorno tijelo za bankarstvo koje je osnovano s ciljem osiguranja efikasne bonitetne regulative te supervizije europskog bankarskog sektora. Glavni cilj je postići financijsku stabilnost te osigurati da bankarski sektor funkcionira. EBA je savjetodavno i

[11] Đerđa, D. (2007): Institucionalni ustroj izvršne i upravne vlasti u Europskoj uniji

neovisno tijelo a svojim postupanjem odgovara Europskom parlamentu, Vijeću i Europskoj komisiji.

- Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (eng. European Insurance and Occupational Pensions Authority- EIOPA)

EIOPA je nadzorno tijelo nadležno za reguliranje osiguranja i strukovnog mirovinskog osiguranja s ciljem održavanja stabilnog financijskog sustava EU. Osnovano je 1. siječnja 2011. godine od strane Europskog parlamenta i Vijeća. Osnovna zadaća je osigurati učinkovito i transparentno djelovanje tržišta te povećati zaštitu svih osiguranika i korisnika mirovina unutar EU. Ovo nadzorno tijelo je zaduženo da prati i rizike koji se javljaju na prekograničnim i međusektorskim razinama a da pri tome ne naruši interese Europske unije te da uzme u obzir različite interese svih država članica.

- Europsko nadzorno tijelo za vrijednosne papire i tržište kapitala (eng. European Securities and Markets Authority – ESMA)

Europsko nadzorno tijelo za vrijednosne papire i tržišta kapitala (ESMA) je neovisno tijelo Europske unije, a zadaća joj je stabilno financijsko tržište te provođenje kvalitetne zaštite ulagača. Sastoji se od dva organa a to su Nadzorni odbor i Uprava. Nadzorni odbor je nadležan za administrativne odluke a Uprava za organizaciju poslovanja, pripremu proračuna i plana rada na godišnjoj razini. ESMA ima tri osnovna cilja i to kroz zaštitu ulagača gdje je osnovni zadatak osigurati korisnicima kvalitetnije usluge te ojačati njihova prava i utvrditi odgovornosti korisnika, nadalje kroz uređenje tržišta gdje se zapravo promiče integritet i transparentnost za korisnike te kao posljednje održavanje financijske stabilnosti kako bi sustav bolje odgovorio na moguće krize i nepravilnosti.

2.3. Težnja prema bankovnoj uniji

Kriza 2008. godine je dovela do osnivanja Europske bankarske unije. Smatra se da su glavni uzroci financijske krize bili nedovoljan nadzor financijskih institucija zbog čega je došlo do sloma tržišta drugorazrednih hipoteka u SAD-u. Smatra se da pojačan nadzor i intervencija nadležnih institucija (koje prate događanja na financijskom tržištu), mogu spriječiti pojavu istog događaja.

Smatra se da ne postoji nacionalna ekonomija koja bi u današnjim suvremenim uvjetima globalizirane ekonomije bila otporna na vanjske poremećaje. Tome je doprinijelo i višegodišnje neodgovorno ponašanje izvršnih vlasti te nedostatak razvojne strategije. U svemu navedenom veliki je problem bio i kasna te neprimjerena reakcija na krizu koja je već tada nastupila.

Kao odgovor na financijsku krizu 2008. godine, Europska komisija je predložila velik broj inicijativa kojima bi se kreirao sigurniji financijski sektor na razini cijele Europske unije, te bi se ponašao kao jedno jedinstveno tržište. Te inicijative uključuju sve financijske institucije i sudionike u 27 EU zemalja, a uključuju:[12]

- Snažnije bonitetne zahtjeve za banke,
- Poboljšanu zaštitu štediša,
- Pravila za upravljanje bankama koje imaju problema ili su propale.

Spomenute inicijative su nastale zbog shvaćanja da jedino dublja integracija bankarskog sustava u zemljama Eurozone, može spriječiti da se ponovno dogodi ista situacija u novoj financijskoj (gospodarskoj) krizi. Sve inicijative se provode putem mehanizama bankarske unije koji se danas već provode u bankama. Jedino je na području zaštite štediša još neophodno da se donesu dodatne mjere kako bi se dodatno umanjio rizik u tom segmentu bankarskog poslovanja. [13]

Danas Europska središnja (centralna) banka (ECB) za nadzor i donošenje odluka za financijski i bankarski sektor u Europskoj uniji koristi mehanizme bankarske unije koja je

[12] European Commision, What is the banking union, [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/banking-union/what-banking-union_en [13.05.2020.].
[13] Ibidem.

novo uvedeni mehanizam za zemlje Eurozone (koje su uvele Euro), ali i druge zemlje se mogu pridružiti bankarskoj uniji.

Bankarska unija je danas centralna i glavna nadzorna banka za Eurozonu. Riječ je o novom mehanizmu čiji je cilj osigurati uredno rješavanje banaka koje nisu imale uspjeh na tržištu. Svrha bankarske unije je osigurati osnaživanje i bolji nadzor bankama Europske unije, a koristi se mehanizmom samostalnog (jedinstvenog) nadzora (SSM, engl. *single supervisory mechanism*) i mehanizmom samostalnog (jedinstvenog) odlučivanja (SRM, engl. *single resolution mechanism*). [14]

SSM mehanizam Europskoj centralnoj banci omogućava nadzor nad financijskim sustavom Europske unije, a SRM mehanizam je središnja institucija za bankarsko odlučivanje u Europskoj uniji.[15]

Vidi se da se jedinstveno tržište financijskih usluga temelji na zajedničkim pravilima koja osiguravaju da banke i druge financijske institucije imaju jednaka prava i da imaju jedinstven nadzor u cijeloj Europskoj uniji. Stvaranje bankarske unije ima svoje ciljeve, ali se istovremeno teži prema tome da se osigura jedinstvo i cjelovitost jedinstvenog bankarskog tržišta, koje je ujedno i jedno od najvećih dostignuća spajanja zemalja Europe u jedno jedinstveno tržište.

Glavni cilj i glavna svrha bankarske unije je jedinstveno tržište, a uspostavom jedinstvenog tržišta se ostvaruju ciljevi nastanka Europske unije kao zajednice.

[14] European Commision, Banking and financial services, [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/policies/banking-and-financial-services_en [15.05.2020.].
[15] Ibidem.

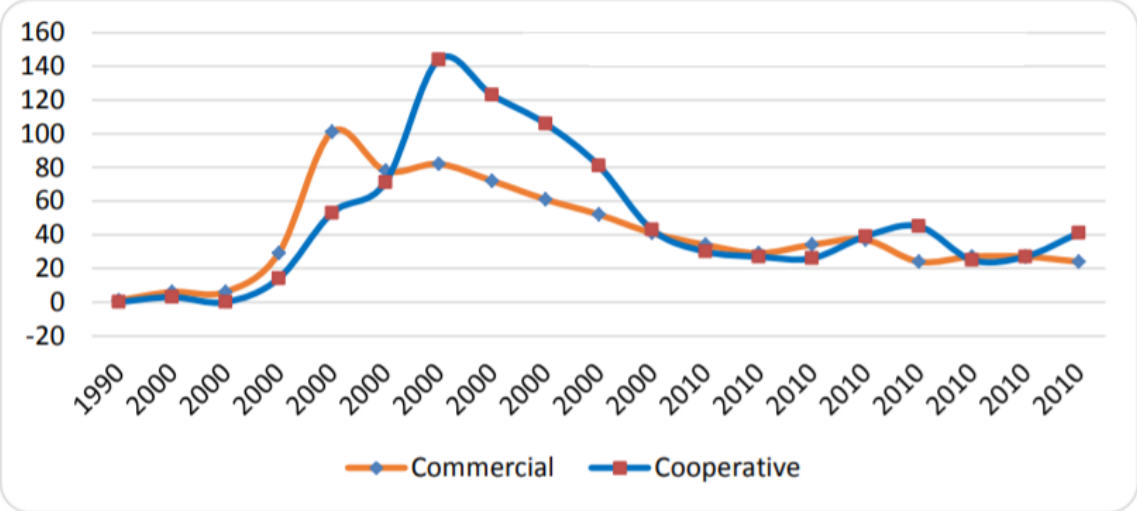
3. UZROCI RESTRUKTURACIJE EUROPSKOG BANKARSKOG SEKTORA I NOVI REGULATORNI OKVIR

3.1. Utjecaj financijske krize na bankarski sustav

Financijska kriza je utjecala na bankarski sustav kroz povećani broj neaktivnih banaka, a tri najčešća razloga za njihovu neaktivnosti leži u integraciji (spajanje), likvidaciji te bankrot.

Sljedeći grafikon prikazuje neaktivne banke od 1990. godine do 2010. (Grafikon 1.)

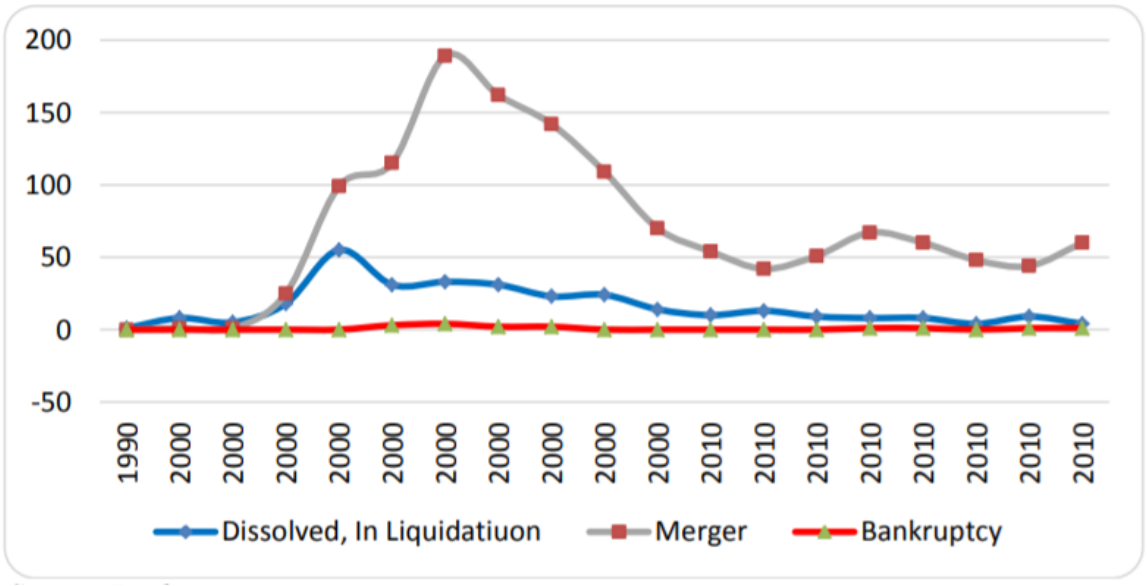
Grafikon 1. Aktivnost banaka u EU (1990-2010.)



Izvor: Lazarides, T., Pitoska, E. (2014): The European banking system before and after the crises, International conference: Corporate Governance: a Search for Advanced Standards in the Wake of Crisis, Italy, str. 359., [Internet], raspoloživo na: https://virtusinterpress.org/IMG/pdf/10-22495_cocv11i3conf1p5.pdf [03.05.2020.].

Grafikon 2 u nastavku pokazuje razloge neaktivnosti banaka prikazanih u prethodnom grafikonu.

Grafikon 2. Status neaktivnih banaka



Izvor: Lazarides, T., Pitoska, E. (2014): The European banking system before and after the crises, International conference: Corporate Governance: a Search for Advanced Standards in the Wake of Crisis, Italy, str. 359., [Internet], raspoloživo na: https://virtusinterpress.org/IMG/pdf/10-22495_cocv11i3conf1p5.pdf [03.05.2020.].

Razlog za njihovu neaktivnost su integracija (spajanje), likvidacija te bankrot. Od 1998. do 2004. godine je vidljivo povećanje integracija kao uzroka neaktivnosti banaka. To se objašnjava konsolidacijom kapitala prije 2001. godine.

Konsolidacija kapitala se odnosi na imovinu i stjecanje tržišnog udjela ili postizanje konkurentske prednosti zbog rastućeg (engl. *bull)* tržišta koje je postojalo, te zbog kontinuiranog razvoja financijskog sektora. Drugi val koji je uzrok povećanim integracijama je nesigurnost na tržištu nakon krize koja je bila od 2001. do 2002. godine.[16]

Banke koje su bile u postupku spajanja su imale bolju pregovaračku poziciju u tom periodu. Sljedeća tablica pokazuje integracije (spajanje) po zemljama u Europi, gdje je vidljivo da Njemačka, Italija, Francuska, Španjolska, Luxemburg i Ujedinjeno Kraljevstvo imaju najveći pad broja aktivnih banaka. (Tablica 1)

[16] Lazarides, T., Pitoska, E. (2014): op. cit., str. 361.

Tablica 1. Integracije banaka u Europi po zemljama za vrijeme krize 2008. godine

Država	Broj integriranih banaka - spajanja	% integriranih banaka - spajanja	Smanjenje broja banaka u svakoj zemlji
AUSTRIA	26	1,6%	0,57%
BELGIUM	42	2,5%	0,93%
BULGARIA	6	0,4%	0,13%
CYPRUS	5	0,3%	0,11%
CZECH REPUBLIC	16	1,0%	0,35%
DENMARK	25	1,5%	0,55%
ESTONIA	6	0,4%	0,13%
FINLAND	5	0,3%	0,11%
FRANCE	171	10,3%	3,78%
GERMANY	736	44,3%	16,25%
GREECE	13	0,8%	0,29%
HUNGARY	12	0,7%	0,27%
IRELAND	14	0,8%	0,31%
ITALY	275	16,5%	6,07%
LATVIA	9	0,5%	0,20%
LITHUANIA	4	0,2%	0,09%
LUXEMBOURG	71	4,3%	1,57%
MALTA	2	0,1%	0,04%
NETHERLANDS	26	1,6%	0,57%
POLAND	23	1,4%	0,51%
PORTUGAL	14	0,8%	0,31%
ROMANIA	8	0,5%	0,18%
SLOVAKIA	11	0,7%	0,24%
SLOVENIA	11	0,7%	0,24%
SPAIN	65	3,9%	1,44%
SWEDEN	7	0,4%	0,15%
UK	60	3,6%	1,33%
Ukupno	1.663	100,0%	36,73%

Izvor: Lazarides, T., Pitoska, E. (2014): The European banking system before and after the crises, International conference: Corporate Governance: a Search for Advanced Standards in the Wake of Crisis, Italy, str. 361., [Internet], raspoloživo na: https://virtusinterpress.org/IMG/pdf/10-22495_cocv11i3conf1p5.pdf [03.05.2020.].

U Njemačkoj i Italiji je postotak restrukturiranja financijskog tržišta vrlo visok (16,25% i 6,07%). Neka istraživanja pokazuju da su neki od razloga za ova spajanja banaka rezultat dogovora sa transatlantskim strankama, te da je 80% aktivnosti spajanja banaka bilo unutar državnih granica. Preostalih 20% ponuda za spajanjem banaka je prihvaćeno kao rješenje za

preživljavanje na tržištu te radi veće konkurentnosti, ekonomije razmjera i stabilnosti banaka.[17]

Tablica u nastavku prikazuje Europski bankarski sustav sa varijablama kao što je aktivnost banaka, odnos te specijalizacija banaka nakon krize 2008. godine.

Tablica 2. Aktivnosti, odnos i specijalizacija banaka u Europi po zemljama nakon krize 2008. godine

Država	Komercijalne	Ostale kreditne institucije[18]	Ukupno	Komercijalne	Ostale kreditne institucije	Ukupno %	TE%	ILL%
Austrija	75	117	192	6,69%	6,68%	6,68%	2,91%	2,53%
Belgija	31	8	39	2,77%	0,46%	1,36%	4,43%	4,06%
Bugarska	19	2	21	1,69%	0,11%	0,73%	0,26%	0,27%
Cipar	19	2	21	1,69%	0,11%	0,73%	0,40%	0,85%
Republika Češka	19	2	21	1,69%	0,11%	0,73%	2,78%	2,45%
Danska	42	10	52	3,75%	0,57%	1,81%	3,16%	3,97%
Estonija	7		7	0,62%	0,00%	0,24%	0,22%	0,05%
Finska	10	2	12	0,89%	0,11%	0,42%	2,19%	1,18%
Francuska	127	87	214	11,33%	4,97%	7,45%	26,25%	25,76%
Njemačka	130	998	1128	11,60%	56,96%	39,26%	11,17%	14,25%
Grčka	12	1	13	1,07%	0,06%	0,45%	0,33%	0,74%
Mađarska	30	1	31	2,68%	0,06%	1,08%	0,78%	0,89%
Irska	12	1	13	1,07%	0,06%	0,45%	1,72%	1,40%
Italija	92	443	535	8,21%	25,29%	18,62%	9,16%	9,19%
Latvija	22		22	1,96%	0,00%	0,77%	2,05%	1,37%
Litva	12		12	1,07%	0,00%	0,42%	0,54%	0,72%
Luksemburg	72	2	74	6,42%	0,11%	2,58%	2,51%	1,88%
Malta	9	1	10	0,80%	0,06%	0,35%	0,20%	0,05%
Nizozemska	34	1	35	3,03%	0,06%	1,22%	6,30%	7,18%
Poljska	49	2	51	4,37%	0,11%	1,78%	2,46%	2,76%

[17] Lazarides, T., Pitoska, E. (2014): The European banking system before and after the crises, International conference: Corporate Governance: a Search for Advanced Standards in the Wake of Crisis, Italy, str. 361., [Internet], raspoloživo na: https://virtusinterpress.org/IMG/pdf/10-22495_cocv11i3conf1p5.pdf [03.05.2020.].
[18] Ostale kreditne institucije se odnose na bankovne unije, štedionice te štedno kreditne zadruge

Potrugal	26	2	28	2,32%	0,11%	0,97%	1,27%	1,54%
Rumunjska	25	2	27	2,32%	0,11%	0,94%	1,05%	0,76%
Slovačka	13		13	1,16%	0,00%	0,45%	0,37%	0,31%
Slovenija	18	2	20	1,61%	0,11%	0,70%	0,24%	0,26%
Španjolska	55	65	120	4,91%	3,71%	4,18%	5,22%	5,32%
Švedska	23	1	24	2,05%	0,06%	0,84%	1,33%	1,30%
UK	138		138	12,31%	0,00%	4,80%	10,70%	8,97%
Ukupno	1121	1752	2873	100%	100%	100%	100%	100%

Izvor: Izrada autora prema: Lazarides, T., Pitoska, E. (2014): The European banking system before and after the crises, International conference: Corporate Governance: a Search for Advanced Standards in the Wake of Crisis, Italy, str. 364., [Internet], raspoloživo na: https://virtusinterpress.org/IMG/pdf/10-22495_cocv11i3conf1p5.pdf [03.05.2020.].

*TE% - engl. *total equity*

**ILL% - engl. *interest income on loans*

Iz tablice se vidi da se struktura i odnos financijskog sektora nakon krize značajno promijenio. Njemačka koja je i ranije spomenuta, i dalje ima najveći broj banaka (udio u ukupnom broju u EU), potom Italija, Francuska, Austrija, UK i Španjolska. Zemlje sa najsnažnijim gospodarstvom imaju najveći broj banaka. No iako Njemačka ima najveći udio (oko 40%), Francuska ipak ima najveći bankarski sektor u cijeloj Europi, a tek potom dolazi Njemačka. Koncentracija vlasničkog kapitala i prihoda od kredita je drugačiji od koncentracije banaka kao institucija. To znači da postoji razlika u veličini, i stoga je veličina banaka važna.[19]

Jedno istraživanje koje se bavilo pitanjem kako je kriza 2008. utjecala na strane aktivnosti svih banaka koje su aktivne, na globalnoj razini, se došlo do sljedećih zaključaka: financijska kriza 2008. je na bankarski sustav na globalnoj razini utjecala na mnogostruke važne načine. Iako su neke zemlje doživjele pad prisutnosti stranih banaka između 2007. i 2013., druge su vidjele važnost stranih banaka u svojim tržištima. Nadalje, iako je na kraju 2013. godine vlasništvo banaka u matičnim zemljama OECD-a i dalje predstavljalo 89% aktive stranih banaka na globalnoj razini, to je 6% manje nego prije krize, uglavnom zbog smanjenja

[19] Lazarides, T., Pitoska, E. (2014): op. cit., str. 363

zapadnoeuropskih banaka pogođenih krizom. Suprotno tome, banke iz zemalja koje nisu članice OECD-a više su nego udvostručile svoju prisutnost, uglavnom u vlastitoj geografskoj regiji. Kao rezultat toga, svjetski bankarski sustav obuhvaća veći broj igrača i postao je regionalno više integriran.[20]

3.2. Analize slabosti i uzroci nužnosti re-regulacije

Financijska kriza 2008. godine koja je imala globalne razmjere je imala utjecaj i na Europsku uniju, došlo je do osnivanja europske bankarske unije te do većeg fokusa na monetarnu politike EU, te je pojačana regulacija i nadzor bankarskog sustava.

Nadalje veliki propust je bio nedovoljno reguliranje i promatranje sistemskog rizika koji može dovesti do propadanja cijelog financijskog sustava ili tržišta ukoliko se ne regulira i ne prati. U vrijeme krize su se upravo zbog toga otkrili svi nedostatci financijskih sustava. Shodno tome sistemski rizik i njegova problematika se od tada promatra kao važan čimbenik za održavanje stabilnog financijskog sustava i realne ekonomije.

Regulatorni okvir koji je bio na snazi prije financijske krize je davao prednost stabilnosti pojedinih financijskih institucija, ali nije uspio održati stabilnost cijelog financijskog sustava. Problem sa takvim regulatornim okvirom nije bio propadanje individualnih banaka ili drugih financijskih institucija nego postojanje sistemskog rizika koji bi mogao dovesti u rizik cijeli bankarski sustav (npr. ranije spomenute velike i složene banke).

Europska komisija je 27. svibnja 2009. predstavila reforme koje bi zaštitile financijski sustav te održale stabilnost na razini EU. Jedna od spomenutih reformi je osnivanje Europskog odbora za sistemske rizike (ESRB). Osnovni zadatak ESRB-a bi bio procijeniti i kontinuirano nadzirati sistemski rizik u periodima kada ne postoji kriza kako bi se smanjio utjecaj sistemskog rizika u vremenima kada nastupi kriza. Na taj način bi se zaštitilo potencijalno propadanje cijelih financijskih tržišta koje sistemski rizik može uzrokovati.

[20] Claessens, S., Horen, N. (2015): The Impact of the Global Financial Crisis on Banking Globalization, IMF Economic Review, (63), str. 870., [Internet], raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/303736168_The_Impact_of_the_Global_Financial_Crisis_on_Banking_Globalization [28.04.2020.].

ESRB provodi analizu rizika cijelog financijskog sustava, a to se još naziva i makrobonitetni nadzor. U skladu s navedenim ESRB mora utvrditi rizike te ih razvrstati prema prioritetima, upozoriti ukoliko uoči značajne rizike, preporučiti mjere za suzbijanje rizika i odgovore na utvrđene rizike. U svom djelovanju ESRB surađuje i komunicira s Međunarodnim monetarnim fondom i Odborom za financijsku stabilnost.

Regulatorni okvir koji je postojao prije krize je imao za cilj spriječiti neuspjeh pojedinih banaka i financijskih institucija. Problem je bio u tome što se naglasak stavljao na bolje upravljanje rizicima na razini pojedinačne banke. Iako je takav način uspostave stabilnog bankarskog sustava logičan jer se brine o tome da svaka banka ima što je moguće manji rizik, ipak se pokazao neefikasnim u situacijama poput financijske krize 2008. godine.

Takva regulacija je značila da se banke oslanjaju na financiranje i pomoć od strane države, zbog čega su banke bile sklonije poduzimanju rizičnih aktivnosti. Kao što je već bilo opisano, upravo zbog toga se novim regulatornim okvirom (nakon krize) nastoji smanjiti isplativost bankama da poduzimaju tako rizične pothvate.

Najveća slabost takvog sustava je bila u tome što se nije vodilo računa o sistemskom riziku najvećih banaka koje su bile povezane sa mnoštvom drugih manjih banaka. Nije postojala snažna regulacija ni intervencija od strane Europske centralne banke ni od država, zbog čega se novim regulatornim okvirom fokus stavlja i na nacionalne države i uspostavu jedinstvenog bankarskog tržišta na razini cijelog europodručja.

Na zemlje koje nisu bile gospodarski razvijene kao što je Njemačka ili Francuska, a koje su bile članice eurozone, financijska kriza je imala najnepovoljnije učinke i stoga se na njihovom primjeru slabosti i uzroka potrebe za re-regulacijom najbolje može pokazati problematika regulatornog okvira iz tog perioda.

Neki autori posebno ističu probleme zemalja koje su u eurozoni na periferiji, odnosno u zemljama periferije te da je kriza utjecala na heterogenost zajednice u kojoj se istovremeno kriza javljala kao bankovna, valutna kriza i kriza državnog duga.

Niz problema koji je izbio nakon se pokazao najviše kroz izraženu zaduženost, gospodarski pad te visoka nezaposlenost. Nakon krize mjere koje su donesene su štednja te pozajmice

državama koje su bile prezadužene. Takve mjere su imale dvojake efekte, u 2012. godini je nastupila inflacija u eurozoni a u 2014. je došlo do deflacije.

Europska središnja banka početkom 2015. kreće s programom intenzivnog kvantitativnog popuštanja kojim u novčani optjecaj ubacuje 60 mlrd. eura mjesečno, s ciljem deprecijacije eura i poboljšanja izvozne konkurentnosti. Ujedno, Europska komisija poduzima niz mjera s ciljem stabiliziranja gospodarstava (kao npr. uvođenje Europskog semestra i procedura makroekonomskih neravnoteža). Za to vrijeme zemlje periferije djelomično se oporavljaju, osim Grčke koja sve teže vraća svoje dugove, dok se njezin izlazak iz eurozone sve više spominje kao izgledan scenarij.[21]

Sljedeća tablica prikazuje uzročnike krize u Grčkoj, Italiji, Portugalu i Španjolskoj. (Tablica 3)

[21] Ibidem.

Tablica 3. Prikaz uzročnika krize u izabranim zemljama periferije eurozone

Zemlja	Uzročnici krize
Grčka	Prekomjerna potrošnja financirana jeftinim kreditima, slabost u strukturnim politikama, utaja poreza, neefikasna državna administracija, korupcija, skup mirovinski i zdravstveni sustav. Domaće banke imale su strane podružnice koje su bile izložene nenaplativim kreditima.
Italija	Prekomjerna potrošnja, nestabilna vlada i česte političke promjene, korupcija, utaja i evazija plaćanja poreza, visoke plaće usprkos niskoj produktivnosti, razlike u gospodarstvu sjeverne i južne Italije, neučinkovita državna administracija
Portugal	Slab ekonomski rast u pretkriznom razdoblju, nedostatak produktivnosti, neuravnotežene javne financije i visok javni dug, loša ulaganja banaka, računovodstvene prijevare, velik broj državnih službenika, financiranje neučinkovitih kompanija, napuhane plaće top menadžera.
Španjolska	Precijenjena tržišta nekretnina, prevelika građevinska aktivnost i povećanje cijena stanova, povećano oslanjanje na zaduživanje, slabost regulatornog okvira

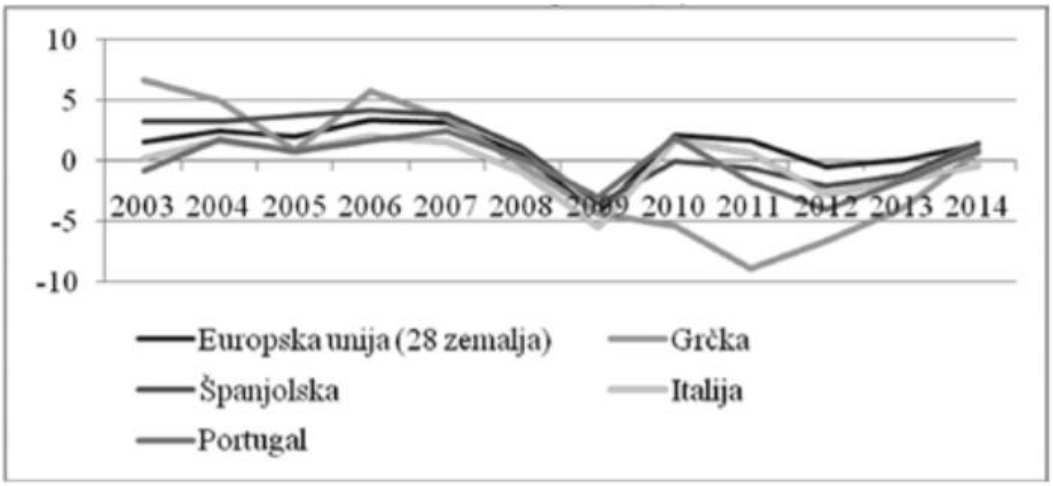
Izvor: Kordić, G., Nakić, M., Nikić, A. (2015): Analiza mjera za rješavanje financijske krize: primjer perifernih zemalja eurozone, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta, (21), Sveučilište u Mostaru, str. 113., [Internet], raspoloživo na: https://www.bib.irb.hr/799636 [09.06.2020.]., prema Yimlaz, B.E. (2013): Reflections of the global economic crisis on the countries of PIIGS and Turkey's macroeconomic variables. Journal of Economic & Administrative Sciences, Marmara University.

Smatra se da je neodgovornost ekonomskih politika u ovim i gospodarski odnosno ekonomski sličnim zemljama dovelo do toga da su osjetile posljedice krize više nego razvijenije zemlje. Jeftini krediti, loša strukturna politika (za potrebe osiguranja stabilnosti

krize), visok javni dug i prevelike cijene na tržištu nekretnina su bili glavni uzroci loše situacije za ove zemlje.

Grafikon u nastavku pokazuje kretanje BDP-a u zemljama periferije i ukupno u zemljama EU.

Grafikon 3. Kretanje stope rasta BDP-a u zemljama periferije (2003-2014.)



Izvor: Kordić, G., Nakić, M., Nikić, A. (2015): Analiza mjera za rješavanje financijske krize: primjer perifernih zemalja eurozone, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta, (21), Sveučilište u Mostaru, str. 114., [Internet], raspoloživo na: https://www.bib.irb.hr/799636 [09.06.2020.]

Zemlje periferije zajedno sa drugim zemljama EU su 2009. godine najviše osjetile pad stope BDP-a. Neke su posljedice najviše osjetile 2011. i 2012. godine, a pad je bio primjetan već krajem 2007. godine. Posljedice nakon 2009. godine je najviše osjetila Grčka.

Zaključno se u vezi grafikona može reći da zemlje bilježe neodrživo stanje javnih financija, visok javni dug, rast nezaposlenosti i porast ranjivosti bankovnih sektora.[22] Javni dug je u zemljama periferije eurozone porastao od 2008. godine do 2014. godine.

Nacionalne vlade su raznim mjerama i postupcima pokušale spriječiti negativne posljedice krize, stabilizirati javne financije i potaknuti ekonomski rast. Kako bi smanjile proračunski deficit, smanjile su potrošnju, povećavale poreze, smanjivale subvencije, broj zaposlenih u javnom sektoru te plaće.[23]

[22] Kordić, G., Nakić, M., Nikić, A. (2015): op. cit., str. 114.
[23] Kordić, G., Nakić, M., Nikić, A. (2015): op. cit., str. 116.

To je dovelo do povećane nezaposlenosti na tržištu rada. Osim toga, došlo je do porasta udjela nenaplativih kredita, što je pokazalo ranjivost bankovnih sustava u zemljama EU koje su slabo gospodarski razvijene.

Tokom perioda oporavka od krize je najvažniji bio odgovor institucija EU i Međunarodnog monetarnog fonda na krizu u eurozoni. Prethodni grafikon je pokazao pad BDP-a u vrijeme krize i nakon toga u zemljama periferije i na razini cijele EU. Loša financijska odnosno gospodarska situacija zemalja koje su slabo gospodarski razvijene se za vrijeme i nakon krize pokazala vrlo važnom za opću stabilnost Europske unije kao zajednice svih zemalja. Uvidjelo se da slabosti financijskog sustava i nemogućnost da se dio zemalja oporavi od krize, dovodi do sistemskog rizika kojeg je bilo potrebno spriječiti.

Visoka zaduženost i niska zaposlenost su istovremeno i uzroci i posljedice potrebe za re-regulacijom bankarskog sustava EU. Ukazali su na probleme integracije na razini Europske unije, pa je re-regulacija označavala priliku za povećanje stabilnosti integracije.

3.3. Novi regulatorni okvir Europskog bankarskog sustava

Novi regulatorni okvir je odgovor na probleme koji su uzrokovani slabostima i propustima prijašnjeg regulatornog okvira koji je omogućio da financijska kriza u tolikoj mjeri našteti zemljama EU, te da dođe do krize eura 2011-2012. godine.

Nakon uočavanja nedostataka regulatornog okvira Basel II u 2010. godini se donosi novi regulatorni okvir koji je nazvan Globalni regulatorni okvir za otpornost banaka i bankarskog sustava (Basel III). Osnovni cilj navedenog okvira je ojačati i poboljšati kvalitetu prethodnog Basela II a ne ga u potpunosti zamijeniti. Basel III je nastao kao odgovor na financijsku krizu te se očekuje da bi se ovakav regulatorni okvir mogao bolje nositi sa krizama i financijskim šokovima.

Sljedeća slika prikazuje tri stupa regulatornog okvira Basel III (Slika 2.)

Slika 2. Ilustrativni prikaz tri stupa Basela III



Izvor: Vrbošić, A., Princi Grgat, D. (2014). Tajne uspješnog poslovanja, raspoloživo na: http://www.hife.hr/upload_data/site_files/61765-tajne-uspjesnog-poslovanja-kb-web.pdf (30.08.2020.)

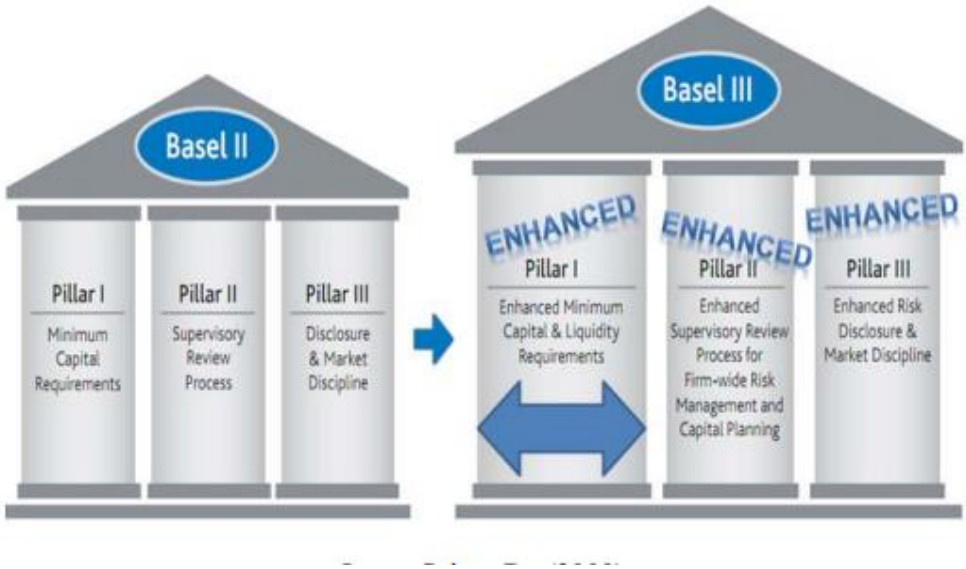
Kao što je vidljivo iz prethodne slike Basel III ima tri osnovna stupa na kojima se temelji:

- Kapitalni zahtjevi za likvidnost
- Supervizorski nadzor
- Javna objava i tržišna disciplina

Ova tri stupa su ujedno i stupovi regulacije Basel II ali je nakon financijske krize donesen novi i poboljšaniji regulatorni okvir Basel III.

Slika u nastavku prikazuje koji su se dijelovi stupova Basela II poboljšali kroz regulatorni okvir Basel III (Slika3.)

Slika 3. Poboljšanje stupova Basel III



Izvor: Vrbošić, A., Princi Grgat, D. (2014). Tajne uspješnog poslovanja, raspoloživo na: http://www.hife.hr/upload_data/site_files/61765-tajne-uspjesnog-poslovanja-kb-web.pdf (30.08.2020.)

Basel III zadržava osnovne dijelove stupa 1 i stupa 2, ali uz ograničenja zbog djelotovornijeg upravljanja kapitalom. Osnovni kapital u stupu 1 se sastoji od fonda i zadržane dobiti, a iz Basela III su izostavljene stavke koje su korištene u izračunu kapitaala te neki oblici podređenog duga. Basel III od banaka zahtijeva održavanje kapitala koji iznosi barem 3% od ukupne imovine banke. Uvođenjem koeficijenta financijske poluge se osigurava da banka u svakom trenutku ima određenu količinu kapitala koja ih na neki način štiti od nepredviđenih gubitaka.

Što se želi postići Baselom III?: [24]

- Uvođenje novih koeficijenata koji će služiti za praćenje adekvatnosti kapitala
- Strože definicije jamstvenog kapitala
- Uvođenje novih rizika za koje će biti potrebno imati kapital, odnosno povećava se pokriće rizika
- Uvođenje koeficijenta financijske poluge (engl. Leverage ratio)

[24] Broz Tominac, S, Vašiček, V, Pregled Basela III i njegov utjecaj na strukturu bilance banaka (2013)

- Zahtjevi za procikličnim slojem kapitala čija je primjena ovisna o nacionalnim okolnostima koji su u vezi sa zaštitom bankovnog sustava od pretjeranog kreditnog rasta
- Mogućnost dodatnih kapitalnih zahtjeva za sustavno važne banke a koje će ovisiti o samoj važnosti banke za pojedino nacionalno gospodarstvo
- Uvođenje pokazatelja omjera pokrića likvidnosti čime se od banaka zahtijeva dovoljno kvalitetne likvidne imovine kako bi se održale u uvjetima 30-dnevnog stresnog scenarija
- Uvođenje pokazatelja omjera neto stabilnih izvora koji je zapravo dugoročni strukturni omjer koji se bavi neusklađenostima likvidnosti i predstavlja poticaj bankama da se služe stabilnim izvorima financiranja u svom poslovanju

Basel III definira minimalne standarde upravljanja likvidnošću kroz sljeddeća dva indikatora:[25]

1. Liquidity Coverage Ratio (LCR) čija je svrha upravljanje kratkoročnom likvidnošću
2. Net stable Funding Ratio (NSFR) a čija je svrha upravljanje dugoročnom likvidnošću

U srpnju 2011. godine Europska komisija donosi novi zakonski okvir u svrhu pojačane regulacije bankarskog sektora pod nazivom:

1. Direktiva o kapitalnim zahtjevima IV (engl. Capital Requirement Directive IV – CRD IV).
2. Uredba o kapitalnim zahtjevima (engl. Capital Requirement Regulation – CRR)

CRD IV je zamijena za već prethodno donesenu direktivu pod nazivom Direktiva o kapitalnim zahtjevima (engl. Capital Requirement Directive III – CRD III).

Navedene direktive i uredbe primjenjuju standarde i pravila iz regulativnog okvira Basel III te se primjenjuju u svim članicama Europske unije na sve kreditne institucije i financijska poduzeća.

Nakon što je Europska komisija uspostavila program pomoći Grčkoj, Europska unija je osnovala Europski fond za financijski stabilnost i Europski mehanizam za financijsku

[25] Birov, M., Basel III – utjecaj nove regulative na financijska tržišta, banke i njihove korporativne klijente (2011)

stabilnost, 2010. godine. Europski fond za financijsku stabilnost (EFSF) je u vlasništvu zemalja eurozone je financijski pomagao zemljama kojima je trebala financijska pomoć, a Europski mehanizam za financijsku stabilnost (EFSM) je imao mogućnost odobravanja kredita.[26]

Europski stabilizacijski mehanizam je osnovan s namjerom da bude trajni mehanizam za spašavanje zemalja članica eurozone koje imaju financijske poteškoće.

Spomenute zemlje periferije eurozone su problem dužničke krize nastojale riješiti mjerama državnih garancija i zajmova, dokapitalizacijom banaka i otkupom loše imovine, smanjile su potrošnju, subvencije i plaće i povećale poreze, te su dobivale pomoć od međunarodnih i europskih institucija. To je vodilo prema dodatnom smanjenju potrošnje, nezadovoljstvu stanovnika i dubljoj recesiji.[27]

Prije financijske krize je regulacija eurozone bila preslika modela upravljanja bankarskim sustavom koji se primjenjivao u Njemačkoj na nacionalnoj razini, a to znači da je jedini zadatak centralne banke bio ostvarivanje monetarne stabilnosti. Kriza eurozone je pokazala da takav način postizanja jedinstvenog financijskog tržišta nije moguć te da su potrebne promjene.

Bilo je prepoznato da je potrebno napraviti znatno snažniju integraciju financijskih sustava Europske unije, te je osnovana bankarska unija koja je ranije spomenuta, te SSM i SRM. Nakon tih inicijativa, Europska centralna banka i sustav europskih centralnih banaka sada uz zadatke osiguravanja monetarne i financijske stabilnosti imaju i nadzor koji je nedostajao u prijašnjem pristupu.

Novi regulatorni okvir Europskog bankarskog sustava se opisuje u Jedinstvenom pravilniku (engl. *The Single Rulebook)*, u čijem je sastavljanju glavnu ulogu imalo glavno Europsko bankarsko tijelo (EBA, engl. *European Banking Authority).*

[26] Kordić, G., Nakić, M., Nikić, A. (2015): op. cit., str. 117.
[27]Kordić, G., Nakić, M., Nikić, A. (2015): op. cit., str. 122.

Ciljevi *The Single Rulebook* su:[28]

- otporniji, transparentniji i učinkovitiji bankarski sektor,
- fleksibilnost.

Pravilnik osigurava da se zaštitne mjere koje su u njemu navedene primjenjuju kada god je to moguće na razini cijele Europske unije, a ne da se ograničavaju samo na pojedine države članice, i to iz razloga što je kriza pokazala u kojoj su mjeri ekonomije država članica međusobno povezane. Također, Pravilnik osigurava transparentnost financijske situacije u svim državama članicama, te osigurava usporedivost financijske situacije svih zemalja na razini cijele EU. Kriza je pokazala da je netransparentnost regulatornih zahtjeva u različitim državama članicama bio glavni uzrok financijske nestabilnosti, te da je bio prepreka učinkovitoj kontroli i povjerenju na tržištu. Pravilnik također doprinosi tome da institucije ne moraju poštivati pravila svih država članica, nego se sva pravila sažimaju u jednom Pravilniku te se na primjenjuju na sve države.[29]

Financijska struktura, gospodarsko stanje, bankarski sustav i neki drugi čimbenici, se ipak razlikuju na razini pojedinih zemalja i zbog toga nije moguće jedan sustav primijeniti na svaku zemlju. Potreban je proces prilagodbe te usvajanja istih pravila u svakoj državi, kako bi se ostvario cilj jedinstvenosti tržišta. Zbog toga spomenuti Pravilnik dopušta određen stupanj fleksibilnosti za svaku zemlju.

Novi regulatorni okvir mora biti oblikovan na način da ostavlja određenu razinu nacionalne fleksibilnosti u primjeni novih mjera i aktivnosti, kao što su kreditni i ekonomski ciklusi koji nisu sinkronizirani diljem EU nego svojstveni pojedinim zemljama. Zbog toga je ostavljena mogućnost da pojedine institucije imaju veće kapitalne zahtjeve za kredite za nekretnine, a omogućavanja fleksibilnosti po tom pitanju je smanjivanje balona nekretnina. Ipak, svaka država članica je odgovorna za prilagođavanje svojoj ekonomskoj situaciji i zaštiti ekonomskog odnosno bankarskog sektora od svih strukturnih promjena koje bi mogle ugroziti financijsku stabilnost. Novim regulatornim okvirom koji je opisan u Jedinstvenom

[28] European banking authority EBA, The Single Rulebook, [Internet], raspoloživo na: https://eba.europa.eu/regulation-and-policy/single-rulebook [17.06.2020.].
[29] European banking authority EBA, The Single Rulebook, [Internet], raspoloživo na: https://eba.europa.eu/regulation-and-policy/single-rulebook [17.06.2020.].

pravilniku je otvorena i mogućnost nametanja dodatnih zahtjeva banci nakon revizije (SREP).[30]

Jedinstveni pravilnik se sastoji od 9 legislativa, uključujući one koje su dodane 2020. godine. Najvažnije su one koje se odnose na promjenu bankovnih struktura i performansi poslovanja, stabilnosti bankarskog sektora, te efikasnosti bankarskog sektora.[31]

Pravilnik propisuje načine izvedbe i nadzora koja su relevantna Europskoj bankarskoj uniji. Re-regulacija bankarskog sustava u kontekstu ciljeva bankarske unije su:[32]

- Veći bonitetni zahtjevi bankama
- Bolja pokrivenost sustavom zajamčenih (garantiranih) depozita (DGS)
- Oporavak mjera koje se primjenjuju za banke u vrijeme krize
- Zajednički okvir prava i ovlasti za banke i vjerovnike.

Veći bonitetni zahtjevi bankama se odnose na implementaciju novih globalnih standarda na likvidnosti kapitala banaka i kreaciju jedinstvenog nadzornog mehanizma. Bolja pokrivenost sustavom zajamčenih (garantiranih) depozita donosi pojednostavljenu zaštitu depozita, brže isplate i poboljšano financiranje, posebno kod onih koji se plaćanju doprinosima banaka i obveznim sustavom zaduživanja između nacionalnih programa. Oporavak mjera koje se primjenjuju za banke u vrijeme krize se odnosi na mjere za ojačavanje Europskog bankarskog sektora i za sprječavanje sistemskih rizika i prelijevanja negativnih efekata na buduće financijske krize sa negativnim efektima posebno za štediše i porezne obveznike. [33]

Zajednički okvir prava i ovlasti za banke i vjerovnike ima za cilj osigurati da će financijska stabilnost biti moguća dok istovremeno dioničari i kreditori budu snosili gubitak i troškove dokapitalizacije, pa je Europska komisija predložila zajednički okvir prava i ovlasti, što na nacionalnoj razini sprječava pojavu kriza, te u slučaju da se one pojave, da se može efikasnije upravljati.[34]

[30] Ibidem.
[31] European banking authority EBA, Interactive Single Rulebook, [Internet], raspoloživo na: https://eba.europa.eu/regulation-and-policy/single-rulebook/interactive-single-rulebook [17.06.2020.].
[32] EUR-Lex, A Roadmap towards a Banking Union, [Internet], raspoloživo na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012DC0510 [18.06.2020.].
[33] Ibidem.
[34] Ibidem.

4. SEGMENTI STRUKTURNIH PROMJENA

Strukturne promjene su vidljive u ekonomskom sustavu, financijskom sustavu te u bankarskom sustavu odnosno načinu regulacije (nadgledanja) istog. Najveće promjene su nastale u segmentu performansi poslovanja, stabilnosti i efikasnosti bankarskog sektora.

Naglasak je stavljen na monetarno i regulatorno jedinstvo zemalja EU, a u tome Europska monetarna unija (EMU) ima veliku važnost. Regulatorna integracija je nakon osnivanja EMU prepoznata kao glavni strateški potez za provođenje bankarske integracije u cijeloj EU, te je prepoznato da se svaka zemlja mora unaprijed pripremiti na tu integraciju.

4.1. Promjene bankovne strukture i performansi poslovanja

Kada se govori o performansama poslovanja banaka misli se na upravljanje kretanjem kapitala sa smanjenjem rizika u bankarskom poslovanju kao glavnim ciljem reformi. Uredba o povećanju otpornosti bankarskog sustava se bavi zabranom trgovanja za vlastiti račun i o razdvajanju određenih djelatnosti trgovanja, te se banke u cijeloj EU moraju prilagoditi novim odredbama.

Zabrana određenih djelatnosti trgovanja se odnosi na zabranu trgovanja za vlastiti račun te je zabranjeno vlastitim kapitalom ili posuđenim novcem stjecati dobit za vlastiti račun na način da se stječu ili zadržavaju udjeli u alternativnim investicijskim fondovima, da se ulaže u izvedenice, certifikate ili bilo koje druge financijske instrumente čija je učinkovitost povezana s udjelima u tim fondovima, te da banke imaju udjele u subjektu koji se bavi navedenim zabranjenim djelatnostima.[35]

Razdvajanje određenih djelatnosti trgovanja se uređuje Uredbom, a odnosi se na sve djelatnosti osim:[36]

- primanja depozita prihvatljivih na temelju sustava osiguranja depozita,

[35] Europska komisija (2014): Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i vijeća, Bruxelles, str. 26, [Internet], raspoloživo na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014PC0043&from=EN [23.06.2020.].
[36] Ibidem.

- pozajmljivanje uključujući potrošačke kredite, ugovore o kreditu koji se odnose na nepokretnu imovinu, otkup potraživanja s regresom ili bez njega, financiranje komercijalnih transakcija (uključujući *forfeiting*),
- financijski najam,
- usluge platnog prometa,
- izdavanje i upravljanje ostalim platnim instrumentima,
- poslove posredovanja pri sklapanju poslova na novčanom tržištu, čuvanje i upravljanje vrijednosnim papirima,
- usluge prikupljanja podataka o kreditnoj sposobnosti klijenata,
- usluge iznajmljivanja sefova,
- izdavanje elektroničkog novca.

Nove reforme donose usklađivanje propisa i praksa, čime se smanjuju do nedavno visoki troškovi poslovanja kreditnih institucija koje posluju prekogranično. Do nedavno je to moglo uzrokovati manje učinkovitu raspodjelu sredstava i kapitala u odnosu na situaciju koja je prisutna sada, a to je primjena sličnih i usklađenih propisa kod kretanja kapitala.

Sprječava se geografska arbitraža jer se novim regulatornim okvirom sprječava negativan utjecaj neusklađenih propisa na odluke sudionika na tržištu u pogledu mjesta i načina pružanja prekograničnih financijskih usluga. „Kretanje kapitala i pružanje prekograničnih usluga ključni su elementi pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta Unije.“[37] Svrha bankovne unije je ujedinjenje bankarskog sustava u EU, a to se postiže usklađivanjem propisa. Kada bi banke svoje poslovanje prilagođavale nacionalnim okvirima, to bi značilo odmak od cilja bankarske unije.

Jedinstvenim mehanizmom rješavanja (SRM) se rješavaju kreditne institucije na koje se primjenjuju različiti nacionalni zahtjevi koji su povezani s operativnim i organizacijskim strukturama. Usklađivanjem na razini bankovne unije se osigurava regulacija bankarskih skupina i time se izbjegava narušavanje tržišnog natjecanja, smanjuje se regulatorna složenost, izbjegavaju neopravdani troškovi usklađivanja za prekogranične djelatnosti, promiče se daljnja integracija tržišta Unije i sprječava se mogućnost regulatorne arbitraže.[38]

[37] Europska komisija (2014): Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i vijeća, op. cit., str. 14.
[38] Europska komisija (2014): Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i vijeća, op. cit., str. 14.

U svrhu poboljšanja otpornosti bankarskog sustava i banaka uopće, smanjuje se prekomjerno preuzimanje rizika i brzi rast bilanci, otežano rješavanje i nadzor, sukob interesa, narušavanje tržišnog natjecanja, loša raspodjela kapitala. Bankama se omogućava da se usredotoče na svoju ulogu pomaganja realnom gospodarstvu, te da prestanu prekomjerno usmjeravati kapital banaka u trgovanju nauštrb pozajmljivanja nefinancijskom gospodarstvu.[39]

Zabranjuje se trgovanje za vlastiti račun jer je takva djelatnost vrlo rizična, a u dugom roku nema veliku dodatnu vrijednost. Trgovanje za vlastiti račun se zabranjuje za urede, jedinice i odjele za trgovanje, tj. za pojedinačne operatere za trgovanje koje se bave tom djelatnošću, i to sa ciljem da banke ne bi ulagale u takve aktivnosti. Bankama se omogućava ulaganje u zatvoreni popis fondova koji ne koriste financijsku polugu.[40]

Za djelatnosti kao što su održavanje tržišta, izdavanje, ulaganja u rizične sekuritizacije i njihovo sponzoriranje ili strukturiranje, organizacija ili obavljanje složenih transakcija izvedenicama, a koje su također rizične ali ne u mjeri koliko i prethodna djelatnost, banke moraju tražiti procjenu nadležnog tijela kako bi dobile odobrenje za vršenje takvih aktivnosti.[41]

Nastoji se ograničiti i velika izloženost kako bi se banke zaštitilo od rizika gubitka zbog prevelike koncentracije na jednog klijenta ili povezane osobe. Svaka banka mora upravljati vlastitim rizikom.[42]

4.2. Promjene stabilnosti bankarskog sektora

Strukturna reforma bankarskog sustava Europske unije osim ranije navedenog donosi i promjene na području stabilnosti bankarskog sektora. To u prvom redu podrazumijeva povećanje otpornosti banaka.

[39] Ibidem.
[40] Ibidem.
[41] Ibidem.
[42] Ibidem.

Otpornost je od presudne važnosti za smanjenje sistemskog rizika, naročito zbog osnivanja bankarske unije koja je osnovana kako bi se spriječio upravo takav događaj. Planovi koji su doneseni u svrhu reforme bankarskog sustava su povećali otpornost cijelog bankarskog sektora. Osim toga u EU još uvijek postoje banke i bankarske grupacije koje su prevelike da bi se dopustila njihova propast.

Strukturna reforma stoga je važna nadopuna ostalim regulatornim inicijativama i mjerama jer se njome omogućuje izravnije rješavanje unutargrupne složenosti, unutargrupnih subvencija i prekomjerno preuzimanje rizika. Neke države članice donijele su mjere za uvođenje strukturne reforme u svoje bankarske sustave ili razmatraju njihovo donošenje.[43]

Reforma donosi i poboljšanje otpornosti kreditnih institucija, a očekivane koristi od toga su:[44]

- povećana stabilnost na financijskim tržištima,
- povećana zaštita novca poreznih obveznika, s obzirom na to da se manje banke koje propadaju mogu sanirati bez upotrebe javnog novca,
- smanjeni moralni hazard s obzirom na to da bi se uklonila mogućnost da se velike bankarske grupacije mogu osloniti na vladine implicitne subvencije,
- povećana usklađenost pravila za kreditne institucije u svim državama članicama EU-a, što bi osiguralo jednake uvjete na unutarnjem tržištu i smanjilo mogućnosti zaobilaženja regulative (ili zahtijevanja „regulatorne arbitraže”,
- smanjeno narušavanje tržišnog natjecanja među bankama.

Poboljšanje otpornosti kreditnih institucija je dio Nacrta uredbe o strukturnim mjerama. Njima se nastoji poboljšati otpornost i spriječiti nastajanje sustavnih rizika koji bi mogli nastati ako bi propale velike kreditne institucije. One su povezane sa mnoštvom drugih kreditnih institucija, zbog čega neotpornost takvih velikih institucija i visok rizik za njih znači i rizik da sve druge kreditne institucije.

Jedna od mjera koja se predlaže za sprječavanje nastajanja sustavnih rizika je uvođenje obveznog razdvajanja visokorizičnog poslovanja banaka. U prvom redu bi se razdvojilo

[43] Ibidem.
[44] Europsko vijeće Europske unije, Strukturna reforma bankarskog sektora EU-a: poboljšanje otpornosti kreditnih institucija, [Internet], raspoloživo na: https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-structural-reform/ [20.06.2020.].

poslovanje trgovanja za vlastiti račun od njihovih osnovnih djelatnosti, kao što su usluge primanja depozita i plaćanja malih vrijednosti. Osnovne djelatnosti banaka od ključne su važnosti za realno gospodarstvo te kao takve trebaju biti posebno zaštićene.[45]

Na taj način se štite ne samo takve velike i složene kreditne institucije nego se i smanjuje rizik štediša, što je ranije spomenuto kao jedan od ciljeva bankarske unije.

Razdvajanje trgovanja za vlastiti račun je važno zbog toga što banka tokom obavljanja te aktivnosti trguje financijskim instrumentima sa vlastitim sredstvima. I male i velike banke koje trguju za vlastiti račun mogu imati veliki dio djelatnosti u toj aktivnosti, no veći je rizik kako za banku tako i za deponente ukoliko velika banka za vlastiti račun trguje novcima deponenata. Tada bi gubitak od takvog trgovanja imao negativne posljedice na djelatnost banke, a to uključuje i primanje depozita.

Prijedlogom Komisije predviđena je zabrana trgovanja za vlastiti račun. Vijeće je smatralo da bi bilo bolje strože regulirati trgovanje za vlastiti račun nego zabraniti ga, s obzirom na to da bi zabrana mogla imati prekomjerne štetne učinke na diversifikaciju izvora prihoda neke banke te bi ga se također moglo izbjeći tako da se manje reguliranim ili nereguliranim subjektima prepusti obavljanje određenih djelatnosti. Iz tog razloga se predlaže obvezno razdvajanje trgovanja za vlastiti račun od osnovnih djelatnosti kreditnih institucija.[46]

Razdvajanje ostalih visokorizičnih djelatnosti trgovanja je također važno, te se odnosi na djelatnosti poput održavanja tržišta, rizičnih derivata, složene sekuritizacije. Razdvojene banke ne bi mogle primati depozite stanovništva. Cilj takvih mjera je veća otpornost bankarskog sustava i zaštita novca poreznih obveznika u slučaju propadanja banke odnosno banaka. Velika složenost i veličina kreditnih institucija u tom sustavu te njihovo prekomjerno preuzimanje rizika zahtjeva strožu kontrolu.[47]

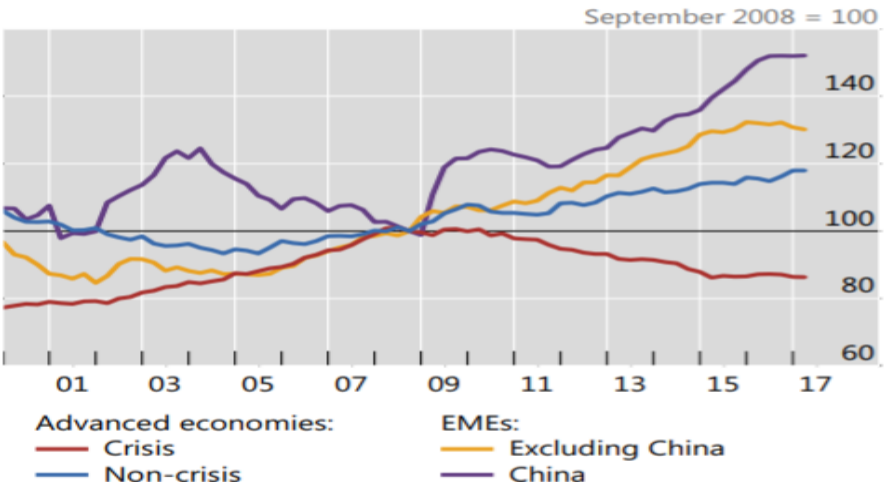
[45] Europsko vijeće Europske unije, op. cit.
[46] Ibidem.
[47] Europsko vijeće Europske unije, Strukturna reforma bankarskog sektora EU-a, op. cit.

4.3. Promjene efikasnosti bankarskog sektora

U aspektu efikasnosti bankarskog sektora, došlo je do promjena u vidu kreditnog osiguranja i realnog gospodarstva te ulozi banaka u olakšavanju aktivnosti na tržištu kapitala.

Značaj krize i prilagodbe banaka novom regulatornom okviru po pitanju bilance banaka (ukupni krediti i efikasnost banke) su najbolje vidljivi kada se promotre pojedinačna iskustva zemalja na globalnoj razini. Prosjek EU govori da su bankarski krediti u 2017. godini bili oko 20% BDP-a veći nego na vrhuncu gospodarske krize. (Grafikon 4.) [48]

Grafikon 4. Trendovi kreditnih aktivnosti (bankovni krediti u odnosu na ukupni BDP)



Izvor: Global Financial System (2018): Structural changes in banking after the crisis, Bank for International Settlements, str. 52., [Internet], raspoloživo na: https://www.bis.org/publ/cgfs60.pdf [23.06.2020.].

Strukturne promjene su imale utjecaj na ponudu kredita banaka odnosno kreditno posredovanje. Istraživanja pokazuju da su u snažnim gospodarstvima banke pooštrile ponude kredita između 2009. i 2011. godine. Smanjena kreditna ponuda je bila prisutna i u zemljama

[48] Global Financial System (2018): Structural changes in banking after the crisis, Bank for International Settlements, str. 51., [Internet], raspoloživo na: https://www.bis.org/publ/cgfs60.pdf [23.06.2020.].

u kojima su banke bile relativno manje pogođene krizom. Standardi za kreditiranje banaka su pooštreni sve do 2014. godine.[49]

Kreditni standardi u EU pooštrili su se posljednjih godina, i to zbog cilja da se poveća (sazrije) kreditni ciklus te smanje cijene. Ponuda internacionalnih kredita je pala te su mnoge banke sa internacionalnog trgovanja prešle na nacionalno te pritom koriste euro kao valutu.

[49] Global Financial System (2018): op. cit., str. 53.

5. ANALIZA PROMJENA NA UZORKU SISTEMSKIH ZNAČAJNIH BANAKA

U ovom dijelu rada će se provesti empirijsko istraživanje kojim želimo dokazati utjecaj financijske krize na bankarski sektor Europske unije. Shodno tome postavljene su dvije hipoteze čiju ćemo istinitost testirati

H1: Financijska kriza utjecala je na promjenu europskog bankarskog sustavau segmentu strukture aktive, performansi poslovanja, stabilnosti i efikasnosti

H2: Novi regulatorni okvir utjecao je na promjenu strukture europskog bankarskog sustava

U analizi se koriste dvije vrste panel modela:

- Arellano-bond dinamički procjenitelj
- Statički procjenitelj s fiksnim efektom

Panel modeli se odnose na združena opažanja vremenskog presjeka o nekom razmatranom subjektu koja su prikupljena tijekom dužeg vremenskog perioda.

Kod panel modela se u obzir uzimaju dva obilježja, vrijeme i jedinica koja se promatra. Dinamički model povezuje vrijednost zavisne varijable iz prethodnog razdoblja kao varijablu koja utječe na vrijednost u tekućem razdoblju. Kod statičkog modela je važno naglasiti da je on značajan za analizu ukoliko je p vrijednost F-testa manja od granične vrijednosti.

Vrste varijabli koje su uzete u obzir za analizu su nezavisne i zavisne. Nezavisna varijabla je ona varijabla koja se mijenja sama ili ju mi mijenjamo unoseći je u eksperiment. Matematički prikazano ona je vrijednost x u formuli y=f(x). Zavisna varijabla je predmet istraživanja, promatramo ovise li njene vrijednosti o mijenjanju nezavisne varijable.

5.1. Definiranje uzorka i varijabli istraživanja

U empirijskom dijelu rada se koriste statističke metode na osnovu kojih se testiraju postavljene hipoteze. Za potrebe istraživanja se koriste sekundarni izvori podataka iz Eurostata i Worldbanka. Iz navedenih izvora su prikupljeni kvartalni podaci u vremenskom razdoblju od 2005. do 2019. godine.

U radu se koriste metode deskriptivne statistike kojima se prezentiraju srednje vrijednosti i pokazatelji disperzije između i unutar članica EU-28. U analizi se koristi dinamički Arelano-Bond procjenitelj kojim se ispituje utjecaj gospodarske krize na kretanje aktive i strukture aktive koje su ujedno i zavisne varijable sa vremenskim odmakom kao nezavisnom varijablom.

Utjecaj uvođenja regulative na strukturu aktive, čija je sastavnica i NPL ispituje se procjeniteljem s fiksnim efektom. Glavno obilježje panel modela je da se koriste dvije stavke promatranja, i to geografsko obilježje zemlje (N) i vremensko razdoblje (T).

Analiza je rađena u statističkom softveru STATA 13. U sljedećoj tablici se prikazuje kodiranje uzroka (tablica 4), te se prikazuje generiranje panel baze podataka (slika 4). Podaci su kvartalne prirode.

Tablica 4. Kodiranje uzroka

Zemlja	RB
Austria	1
Belgium	2
Bulgaria	3
Croatia	4
Cyprus	5
Czechia	6
Denmark	7
Estonia	8
France	9
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	10
Greece	11
Hungary	12
Ireland	13
Italy	14
Latvia	15
Lithuania	16
Luxembourg	17
Netherlands	18
Poland	19
Portugal	20
Romania	21
Slovakia	22
Slovenia	23
Spain	24
Sweden	25
United Kingdom	26
Finland	27
Malta	28

Izvor: izrada autora.

Slika 4. Panel baza podataka

```
       panel variable:  zemljaid (strongly balanced)
        time variable:  time, 2005q1 to 2019q4
                delta:  1 quarter
```

Izvor: izrada autora

5.2. Statistički model analize strukturnih promjena banaka

Sljedeća slika prikazuje prosječnu stopu NPL-a te standardnu devijaciju između i unutar zemalja. NPL (engl. Non performing loans) je udio loših kredita u ukupnim kreditima banaka. Što je ovaj pokazatelje manji to je banka bolja i sigurnija.

Slika 5. Deskriptivna statistika

Variable		Mean	Std. Dev.	Min	Max	Observations
npl	overall	7.475806	7.90583	0	47.748	N = 1238
	between		6.382274	.4573723	26.06099	n = 28
	within		5.025863	-13.91219	30.58928	T-bar = 44.2143
akt	overall	322679.7	475439.8	1229.3	1866179	N = 1606
	between		464426.3	2979.402	1535840	n = 28
	within		104920.3	-230883.2	873382.8	T-bar = 57.3571

Izvor: izrada autora

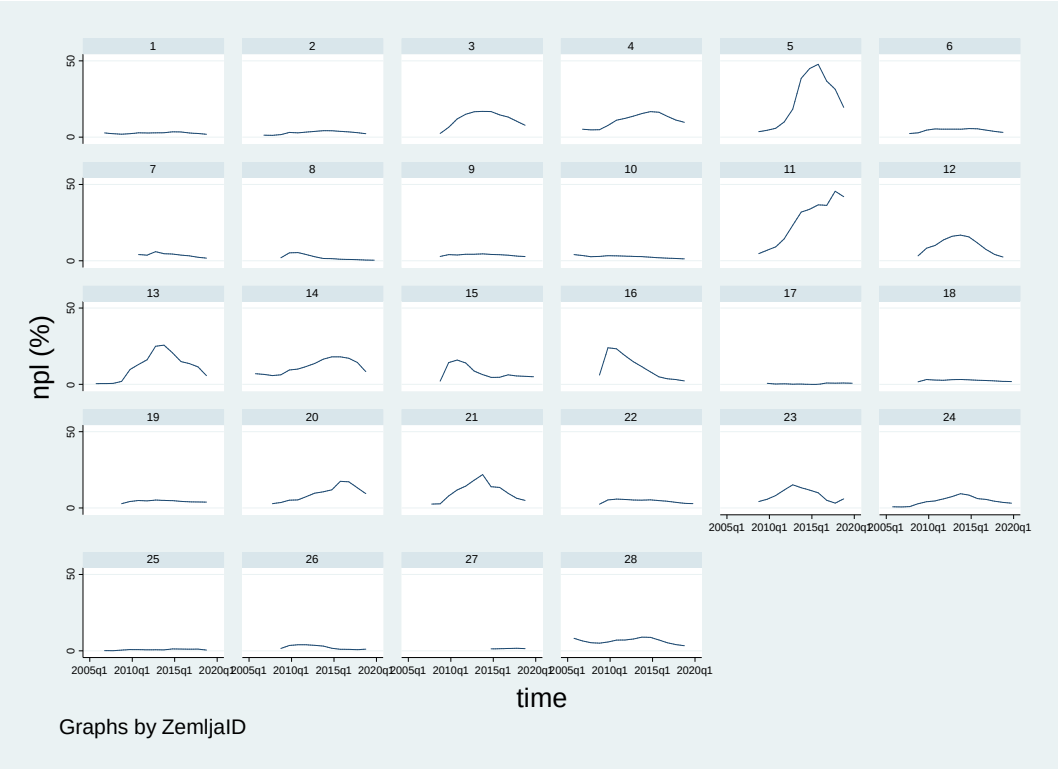
Overall – Prosječna stopa NPL-a je 7,48, sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 7,91 postotnih poena. Minimalna zabilježena stopa NPL-a je 0%, dok je najviša 47,75%.

Between – Standardna devijacija između zemalja iznosi 6,38 postotnih ponea. Minimalna prosječna vrijednost 0,46%, a maksimalna prosječna vrijednost 26,06%.

Within – Standardna devijacija unutar zemalja je 5,02 postonih poena. Najmanje odstupanje od prosjeka zemlje uvećano za prosječnu vrijednost uzorka iznosi -13,91%, a najveće 30,59%.

Sljedeći grafikon prikazuje kretanje NPL-a (izraženo u postocima).

Grafikon 5. Kretanje NPL-a (%)

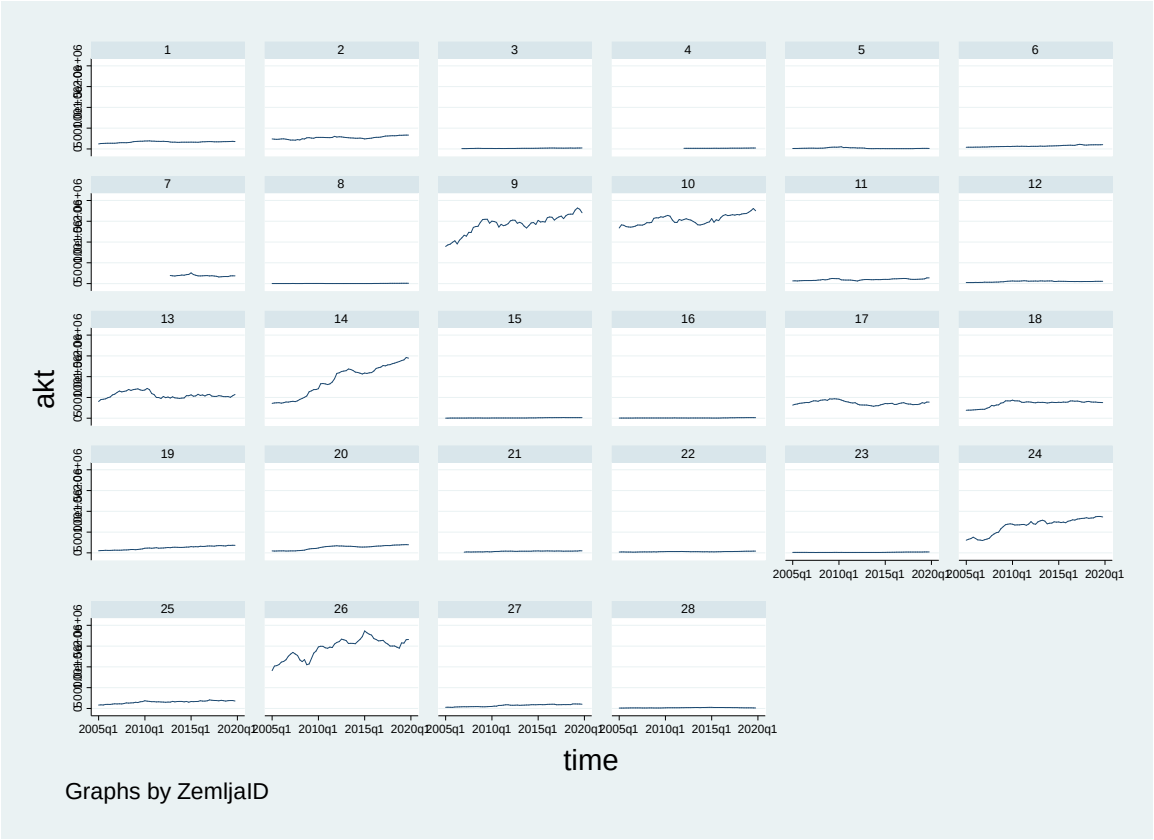


Izvor: izrada autora

Grafikon 5. prikazuje da je u kriznim godinama došlo do najvećeg porasta NPL-a na Cipru te u Grčkoj.

Grafikon 6. prikazuje kretanje aktive.

Grafikon 6. Kretanje aktive



Izvor: izrada autora

U grafikonu je primjetan snažan rast aktive u Italiji.

Sljedeća tablica prikazuje stopu rasta BDP-a u kriznim godinama EU-28.

Tablica 5. Stopa rasta BDP-a u kriznim godinama EU-28

Kvartal	BDP EU-28	Kriza
2005Q1	1.65	0
2005Q2	1.82	0
2005Q3	2.41	0
2005Q4	2.83	0
2006Q1	3.31	0
2006Q2	3.63	0
2006Q3	3.31	0
2006Q4	3.46	0
2007Q1	3.37	0
2007Q2	3.00	0
2007Q3	3.03	0
2007Q4	2.65	0
2008Q1	2.40	0
2008Q2	1.37	0
2008Q3	0.12	0
2008Q4	-2.27	**1**
2009Q1	-5.45	**1**
2009Q2	-5.25	**1**
2009Q3	-4.29	**1**
2009Q4	-2.04	**1**
2010Q1	1.13	0
2010Q2	2.25	0
2010Q3	2.46	0
2010Q4	2.52	0
2011Q1	2.93	0
2011Q2	2.00	0
2011Q3	1.65	0
2011Q4	0.82	0
2012Q1	-0.04	1
2012Q2	-0.39	**1**
2012Q3	-0.46	**1**
2012Q4	-0.57	**1**
2013Q1	-0.62	**1**
2013Q2	0.16	0
2013Q3	0.51	0
2013Q4	1.22	0
2014Q1	1.83	0
2014Q2	1.62	0
2014Q3	1.71	0

Izvor: izrada autora

U prethodnoj tablici se vidi da je pad BDP-a u EU bio u zadnjem kvartalu 2008. godine te u cijeloj 2009. godini, odnosno u sva četiri kvartala. Nadalje nešto manji pad je zabilježen i u 2012. godini te u prvom kvartalu 2013. godine . Ostali kvartali uzeti u razmatranje u periodu od 2005. godine do 2014. godine bilježe rast BDP-a u Europskoj uniji uzimajući u obzir 28 država članica.

5.3. Analiza rezultata

Hipoteza 1 je glasila: Financijska kriza utjecala je na promjenu europskog bankarskog sustava u segmentu strukture aktive, performansi poslovanja, stabilnosti i efikasnosti.

Financijska kriza je podijeljena u dvije krize, i to globalnu gospodarsku i dužničku krizu. Prisutnost obje krize se uzima ukoliko BDP EU-28 članica ostvaruje negativne stope rasta. U aktivi financijskih institucija se nalaze krediti, zbog čega se može utvrditi da porastom NPL-a u aktivi dolazi do promjene u strukturi aktive.

Tablica 6. Arelano-Bond procjenitelj

```
Arellano-Bond dynamic panel-data estimation     Number of obs     =         470
Group variable: zemljaid                        Number of groups  =          27
Time variable: time
                                                Obs per group:
                                                              min =           6
                                                              avg =    17.40741
                                                              max =          26

Number of instruments =     28                  Wald chi2(2)      =   6.92e+07
                                                Prob > chi2       =      0.0000
Two-step results
```

npl	Coef.	Std. Err.	z	P>|z|	[95% Conf.	Interval]
npl						
L1.	.8487713	.0001602	5297.97	0.000	.8484573	.8490853
krizagd	.3493372	.0025321	137.96	0.000	.3443743	.3543001
_cons	1.074426	.0125493	85.62	0.000	1.04983	1.099022

```
Warning: gmm two-step standard errors are biased; robust standard
         errors are recommended.
Instruments for differenced equation
        GMM-type: L(2/2).npl
        Standard: D.krizagd
Instruments for level equation
        Standard: _cons
```

Izvor: izrada autora

Iz tablice 6. je vidlijvo da NPL iz prethodnog kvartala ima statistički značajan utjecaj na NPL. U tekućem kvartalu, i to za 0,848 postotnih bodova svakim povećanjem za jedan postotni bod. Parametar je statistički značajan (empirijska p vrijednost <0,001).

U kriznim godinama zbog djelovanja krize se može očekivati veći NPL. U prosjeku za 0,35 postotnih bodova. Procijenjeni parametar je statistički značajan (emp. p<0,001).

Tablica 7. Srganov test

```
Sargan test of overidentifying restrictions
        H0: overidentifying restrictions are valid

        chi2(25)     =   26.6993
        Prob > chi2  =    0.3711
```

Izvor: izrada autora

Empirijska p vrijednost 0,3711 upućuje na zaključak da je opravdano korištenje modela, odnosno da su instrumenti valjani.

Tablica 8. Arellano-Bond test

Arellano-Bond test for zero autocorrelation in first-differenced errors

Order	z	Prob > z
1	.82671	0.4084
2	.82522	0.4092

H0: no autocorrelation

Izvor: izrada autora

Autokorelacija pri prvim pomacima nije statistički značajna (empirijska p vrijednost = 0,4084), kao ni pri drugim pomacima (empirijska p vrijednost = 0,4092). Problem autokorelacije u procjenitelju nije prisutan.

Dakle, gospodarska kriza dovodi do porasta udjela NPL-a u strukturi aktive, odnosno dolazi do statistički značajne promjene strukture aktive. Tražitelji financijskih sredstava sredstva mogu pribavljati od financijskih institucija, ali i financirati se ostalim izvorima poput izdavanja dionica, obveznica i sl..

Ukoliko dođe do smanjenja korištenja sredstava financijskih institucija, doći će do smanjenja aktive.

Tablica 9. Arellano-Bond procjena

```
Arellano-Bond dynamic panel-data estimation     Number of obs     =         674
Group variable: zemljaid                        Number of groups  =          27
Time variable: time
                                                Obs per group:
                                                              min =           3
                                                              avg =    24.96296
                                                              max =          26

Number of instruments =     28                  Wald chi2(2)      =   3.69e+10
                                                Prob > chi2       =      0.0000
Two-step results
```

akt	Coef.	Std. Err.	z	P>|z|	[95% Conf.	Interval]
akt						
L1.	.9136459	5.17e-06	1.8e+05	0.000	.9136358	.9136561
krizagd						
L6.	-15417.74	3.055147	-5046.48	0.000	-15423.73	-15411.75
_cons	33642.53	112.8444	298.13	0.000	33421.36	33863.7

```
Warning: gmm two-step standard errors are biased; robust standard
         errors are recommended.
Instruments for differenced equation
        GMM-type: L(2/2).akt
        Standard: L6D.krizagd
Instruments for level equation
        Standard: _cons
```

Izvor: izrada autora

Konstantni član 33.642,53 znači da je očekivana aktiva banaka 33.642,53 mil. EUR gdje vrijednost aktive se odražava pozitivno na vrijednost aktive u narednom razdoblju za 0,9136 EUR svakim porastom za jedan EUR.

Gospodarska kriza se negativno odražava na kretanje aktive tek sa vremenskim odmakom od 6 kvartala (godina i pol dana) kada se u očekuje negativan utjecaj na aktivu za 15.417,74 mil. EUR.

Opravdanost upotrebe procjenitelja ispituje se Sargan testom i testom autkorelacije.

Tablica 10. Sargan test

```
Sargan test of overidentifying restrictions
        H0: overidentifying restrictions are valid

        chi2(25)     =  26.72918
        Prob > chi2  =    0.3695
```

Izvor: izrada autora

Empirijska p vrijednost 0,3695 upućuje na zaključak da je opravdano korištenje modela, odnosno da su instrumenti valjani.

Tablica 11. Test autkorelacije

```
Arellano-Bond test for zero autocorrelation in first-differenced errors
```

Order	z	Prob > z
1	-2.1022	0.0355
2	.41793	0.6760

```
H0: no autocorrelation
```

Izvor: izrada autora

Problem autokorelacije je prisutan pri prvim pomacima, dok pri drugom pomaku ne postoji problem autokorelacije (empirijska p vrijednost = 0,676).

Dakle, može se utvrditi da financijska kriza dovodi do smanjenja aktive financijskih institucija.

Hipoteza se prihvaća kao istinita.

Hipoteza 2 glasi: Novi regulatorni okvir utjecao je na promjenu strukture europskog bankarskog sustava.

Utjecaj regulatornog okvira na promjenu u strukturi europskog bankarskog sustava na području aktive koja sadrži i nenaplative plasmane ispituje se procjeniteljem s fiksnim efektom.

Opravdanost upotrebe procjenitelja se ispituje Hausman testom. Nultom hipotezom Hausmanovog testa se pretpostavlja da slučajna greška nije korelirana niti s jednom nezavisnom varijablom.

Tablica 12. Hausmanov test

	Coefficients			
	(b) fe	(B) re	(b-B) Difference	sqrt(diag(V_b-V_B)) S.E.
regulativa	-1.463463	-1.478289	.0148254	.0082149

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
= 3.26
Prob>chi2 = 0.0711

Izvor: izrada autora

Nulta statistička hipoteza se odbacuje pri graničnoj razini signifikantnosti od 10% (empirijska p vrijednost =7,11%), te se donosi zaključak da je procjenitelj s fiksnim efektom opravdan za korištenje.

Tablica 13. F test

```
Fixed-effects (within) regression               Number of obs     =      1,238
Group variable: zemljaid                        Number of groups  =         28

R-sq:                                           Obs per group:
     within  = 0.0082                                         min =         17
     between = 0.1185                                         avg =       44.2
     overall = 0.0076                                         max =         57

                                                F(1,1209)         =       9.95
corr(u_i, Xb)  = 0.0383                         Prob > F          =     0.0017
```

npl	Coef.	Std. Err.	t	P>|t|	[95% Conf.	Interval]
regulativa	-1.463463	.4640636	-3.15	0.002	-2.373923	-.5530038
_cons	7.636574	.1526579	50.02	0.000	7.33707	7.936078
sigma_u	6.3599433					
sigma_e	5.062947					
rho	.61209842	(fraction of variance due to u_i)				

```
F test that all u_i=0: F(27, 1209) = 66.08                     Prob > F = 0.0000
```

Izvor: izrada autora

Uvođenje regulative je dovelo do statistički značajnog pada NPL-a za 1,46 postotnih bodova. Parametar je statistički značajan (emp. t=3,15; p<0,002).

Temeljem F testa se potvrđuje opravdanost upotrebe procjenitelja s fiksnim efektom.

Hipoteza se prihvaća kao istinita.

6. ZAKLJUČAK

Europska unija je od svog osnivanja stalno bila u integracijskom procesu. Ima za cilj uspostavu jedinstvenog financijskog i gospodarskog tržišta na razini Europe, a u svrhu ostvarenja tog cilja, jedna od zadaća je uspostava jedinstvenog bankarskog sustava.

Do nedavno je bio prisutan nizak stupanj bankarske integracije, a glavni razlog je bila razlika u strukturama ekonomskog i financijskog sustava te razlikama u strukturama regulatornog odnosno nadzornog okvira bankarskog sustava. Restrukturiranjem se pomakao proces ekonomske integracije, i to zbog naglaska na monetarnu i regulatornu integraciju.

Strukturna reforma i re-regulacija Europskog bankarskog sustava su uzrokovane prevelikim fokusom regulatornog okvira na spriječavanje neuspjeha pojedinačnih banaka, što se pokazalo neefikasnim za vrijeme financijske krize 2008. godine.

Novi regulatorni okvir u poslijekriznom razdoblju se odnosi na Europski fond i Europski mehanizam za financijsku stabilnost, osnivanje bankarske unije, SSM-a, SRM-a, te promjene zadataka i ovlasti Europske centralne banke i Sustava Europskih centralnih banaka

Krizne godine su godine u kojima je došlo do pada BDP-a u EU-28. Europska unija je imala dvije krize u novijoj povijesti, i to globalnu krizu započetu 2008. godine, te dužničku krizu započetu 2012. godine.

U istraživanju u sklopu ovog rada su bile postavljene dvije hipoteze. Hipoteza 1: Financijska kriza utjecala je na promjenu europskog bankarskog sustava u segmentu strukture aktive, performansi poslovanja, stabilnosti i efikasnosti; Hipoteza 2: Novi regulatorni okvir utjecao je na promjenu strukture europskog bankarskog sustava. U svrhu istraživanja za uzorak su uzete sve države članice Europske unije (28 država). Glavna dva obilježja su država i vremensko razdoblje što je i specifično za panel modele. Uz pomoć Arelano-Bond dinamičkog procjenitelja se ispitao utjecaj gospodarske krize na aktivu i strukturu aktive i došlo se do zaključka da financijska kriza je utjecala na promjenu bankarskog sustava, odnosno hipoteza 1 se može prihvatiti kao istinita. Uz analizu kroz Hausmanov test se došlo do zaključka da je novi regulatorni okvir utjecao na promjenu strukture europskog bankarskog sustava. Obje hipoteze su prihvaćene kao istinite.

LITERATURA

Knjige:

1. Gregurek, M., Vidaković, N. (2011): Bankarsko poslovanje, RRiF plus d.o.o., Zagreb.
2. Mlikotić, S. (2009): Globalna financijska kriza – uzroci, tijek i posljedice, Zagreb.
3. Zelenika, R. (2000): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Četvrto izdanje – Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.

Članci:

4. Ahec, Š.A. (2002): Analiza osjetljivosti bankarskog sustava – primjena "signalne" metode, Ekonomski pregled, 53(9-10), str. 807-848.
5. Bank for International Settlements and CAFRAL (2012): Financial sector regulation for growth, equity and stability, BIS Papers, 62 (15-16), Proceedings of a conference organised by the BIS and CAFRAL in Mumbai, Monetary and Economic Department.
6. Claessens, S., Horen, N. (2015): The Impact of the Global Financial Crisis on Banking Globalization, IMF Economic Review, (63), str. 868-918., [Internet], raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/303736168_The_Impact_of_the_Global_Financial_Crisis_on_Banking_Globalization [28.04.2020.].
7. Družić, G. (2001): Bankarski sustav, Ekonomski pregled, 52(3-4), str. 293-313.
8. Ercegovac, R., Buljan, Z. (2018): Prilagodba sistemski značajnih banaka Europske unije regulatornim kapitalnim zahtjevima: očekivani učinci i prijeteći rizici, Financije teorija i suvremena pitanja, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, str. 127-139.
9. Lazarides, T., Pitoska, E. (2014): The European banking system before and after the crises, International conference: Corporate Governance: a Search for Advanced

Standards in the Wake of Crisis, Italy, str. 359., [Internet], raspoloživo na: https://virtusinterpress.org/IMG/pdf/10-22495_cocv11i3conf1p5.pdf [03.05.2020.].

10. Kordić, G., Nakić, M., Nikić, A. (2015): Analiza mjera za rješavanje financijske krize: primjer perifernih zemalja eurozone, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta, (21), Sveučilište u Mostaru, str. 111-129., [Internet], raspoloživo na: https://www.bib.irb.hr/799636 [09.06.2020.].
11. Miletić, I. (2008): Nadzor banaka i stabilnost bankarskog sustava, Ekonomska istraživanja, 21(3), str. 43-56.
12. Pečarić, M., Visković, J. (203): The effects of prudential policy measures on financial stability in post-transition countries, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, 31(1), str. 9-34.
13. Petrović, D. (2018): Važnost priopćenja Europske središnje banke kao instrumenta monetarne politike u okruženju niskih kamatnih stopa, Ekonomska misao i praksa, 27(1), str. 315-332.

Publikacije:

14. Bank for International Settlements (2018): Committee on the Global Financial System, CGFS Papers, [Internet], raspoloživo na: https://www.bis.org/publ/cgfs60.pdf [05.05.2018.].
15. Cecić, V. (2016): Utjecaj strukturne reforme bankarskog sustava, Sveučilište u Splitu, [Internet], raspoloživo na: https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A139/datastream/PDF/view [05.05.2018.].
16. Delija, A. (2016): Organizacija nadzora financijskog sustava u Europskoj uniji, Sveučilište u Splitu, str. 8., [Internet], raspoloživo na: https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A298/datastream/PDF/view [15.05.2020.].
17. Europska komisija (2014): Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i vijeća, Bruxelles, str. 26, [Internet], raspoloživo na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014PC0043&from=EN [23.06.2020.].

18. Furjanić, H. (2014): Analiza bankarskog poslovanja u RH, Veleučilište u Slavonskom Brodu, [Internet], raspoloživo na: https://rzr.vusb.hr/islandora/object/vusb%3A336/datastream/PDF/view [06.05.2018.].
19. Global Financial System (2018): Structural changes in banking after the crisis, Bank for International Settlements, str. 51., [Internet], raspoloživo na: https://www.bis.org/publ/cgfs60.pdf [23.06.2020.].
20. Listeš, C.K. (2016) Trendovi europskog bankarstva nakon financijske krize, Sveučilište u Splitu, [Internet], raspoloživo na: https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A667/datastream/PDF/view [05.05.2018.].

Web stranice:

21. Brkić, M. (2020): Poteškoće europskih banaka tijekom globalne financijske krize – uloga tokova kapitala, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2848549/p-046.pdf/62ca9724-e8c8-f9c8-1996-95f1cdf914d7 [7.5.2020.].
22. European banking authority EBA, The Single Rulebook, [Internet], raspoloživo na: https://eba.europa.eu/regulation-and-policy/single-rulebook [17.06.2020.].
23. European banking authority EBA, Interactive Single Rulebook, [Internet], raspoloživo na: https://eba.europa.eu/regulation-and-policy/single-rulebook/interactive-single-rulebook [17.06.2020.].
24. EUR-Lex, A Roadmap towards a Banking Union, [Internet], raspoloživo na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012DC0510 [18.06.2020.].
25. European Commision, Banking and financial services, [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/policies/banking-and-financial-services_en [15.05.2020.].
26. European Commision, What is the banking union, [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/banking-union/what-banking-union_en [13.05.2020.].

27. Europska središnja banka Eurosustav, Zadaće Europska središnje banke, [Internet], raspoloživo na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/html/index.hr.html [11.05.2020.].
28. Europska središnja banka, Što su strukturne reforme?, [Internet], raspoloživo na: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/what-are-structural_reforms.hr.html [6.9.2018.]
29. European union, European Central bank (ECB), [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-central-bank_hr [16.05.2020.].
30. Europsko vijeće Europske unije, Strukturna reforma bankarskog sektora EU-a: poboljšanje otpornosti kreditnih institucija, [Internet], raspoloživo na: https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-structural-reform/ [20.06.2020.].
31. HNB, Europski sustav središnjih banaka, [Internet], raspoloživo na: https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/europski-sustav-sredisnjih-banaka [01.05.2020.].
32. Vijeće Europske unije, Bankovna unija, [Internet], raspoloživo na: http://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/ [06.09.2018.].
33. Vijeće Europske unije, Strukturna reforma bankarskog sektora EU-a: poboljšanje otpornosti kreditnih institucija, [Internet], raspoloživo na: http://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-structural-reform/ [06.09.2018.].

POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA

Popis tablica

Tablica 1. Integracije banaka u Europi po zemljama za vrijeme krize 2008. godine..... 17

Tablica 2. Aktivnosti, odnos i specijalizacija banaka u Europi po zemljama nakon krize 2008. godine* 18

Tablica 3. Prikaz uzročnika krize u izabranim zemljama periferije eurozone 23

Tablica 4. Kodiranje uzroka 41

Tablica 5. Stopa rasta BDP-a u kriznim godinama EU-28..... 45

Tablica 6. Arelano-Bond procjenitelj 47

Tablica 7. Srganov test 47

Tablica 8. Arrelano-Bond test 48

Tablica 9. Arellano-Bond procjena 49

Tablica 10. Sargan test..... 50

Tablica 11. Test autkorelacije..... 50

Tablica 12. Hausmanov test..... 51

Tablica 13. F test 52

Popis grafikona

Grafikon 1. Aktivnost banaka u EU (1990-2010.) 15

Grafikon 2. Status neaktivnih banaka..... 16

Grafikon 3. Kretanje stope rasta BDP-a u zemljama periferije (2003-2014.)..... 24

Grafikon 4. Trendovi bankarskih kredita (kredit i BDP) (2001-2017)..... 37

Grafikon 5. Kretanje NPL-a (%) 43

Grafikon 6. Kretanje aktive 44

Popis slika

Slika 1. Europski sustav središnjih banaka..... 10

Slika 2. Ilustrativni prikaz tri stupa Basel III.....26

Slika 3. Poboljšanje stupova Basel III 41

Slika 4. Panel baza podataka 41

Slika 5. Deskriptivna statistika.....42

SAŽETAK

Europska unija je od svog osnivanja stalno bila u integracijskom procesu. EU ima za cilj uspostavu jedinstvenog financijskog i gospodarskog tržišta na razini Europe, a u svrhu ostvarenja tog cilja, jedna od zadaća je uspostava jedinstvenog bankarskog sustava. Do nedavno je bio prisutan nizak stupanj bankarske integracije te je prepoznato da je to jedan od glavnih uzroka financijskih i gospodarskih problema u 2008 godini. Ovaj rad se bavi strukturnom reformom Europskog bankarskog sustava koji za cilj ima prikazati i analizirati promjene na uzorku sistemski značajnih banaka EU.

Ključne riječi: europska unija, strukturne reforme, re-regulacija bankarskog sustava, poslijekrizno razdoblje

SUMMARY

The European Union has been constantly in the process of integration since its establishment. The EU aims to establish a single financial and economic market at European level, and in order to achievethis goal, one of the tasks is to establish a single banking system. Until recently, there was a low degree of banking integration and it was recognized that this was one of the main causes of financial and economics problems in 2008. This final paper deals with the structural reform and re-regulation of the European Banking system, which aims to present and analyze the changes in a sample of systematically important banks in EU.

Key words: European Union, structural reforms, re-regulation of the banking system, post-crisis period